

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Michala Lvová

**Postavení šarí'y v právních systémech
arabských států Blízkého východu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. PhDr. Pavel Maršálek, Ph.D.

Katedra: Katedra teorie práva a právních učení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2. duben 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne _____

Podpis

Poděkování

Ráda bych vyjádřila vděčnost svému vedoucímu diplomové práce, doc. Pavlu Maršálkovi, za jeho připomínky, rady a doporučení. Zároveň bych ráda poděkovala i všem, kdo mi byli nápomocni při vyhledávání a získávání potřebných pramenů a literatury.

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Islámské právo v současné české odborné literatuře.....	6
3. Stručný úvod do šarí'ý.....	12
3.1. Základní charakteristiky islámského práva.....	12
3.2. Vznik islámu a islámského práva.....	12
3.3. Prameny islámského práva.....	16
3.4. Hlavní odvětví a typické instituty islámského práva.....	19
3.4.1. Právo osobního stavu, rodinné a dědické právo.....	19
3.4.2. Trestní právo.....	21
3.4.3. Obchodní a majetkové právo.....	22
3.4.4. Ústavní právo a soudnictví.....	22
3.4.5. Fatwy.....	23
4. Zakotvení šarí'ý v právním systému Egypta.....	24
4.1. Vývoj Egypta od příchodu islámu až do počátku 19. století.....	24
4.2. Egypt v koloniálním období.....	26
4.3. Vliv francouzských a britských intervencí na egyptské právo.....	27
4.4. Egypt po získání nezávislosti a postavení islámského práva.....	29
4.5. Arabské jaro a jeho dopad na postavení šarí'ý v Egyptě.....	33
4.6. Vliv šarí'ý na jednotlivá právní odvětví v současném Egyptě.....	36
4.6.1. Právo osobního stavu, rodinné a dědické právo.....	36
4.6.2. Trestní právo.....	37
4.6.3. Obchodní a majetkové právo.....	38
4.6.4. Ústavní právo a soudnictví.....	38
5. Postavení šarí'ý v Saúdské Arábii.....	40
5.1. Stručný historický vývoj území současné Saúdské Arábie do vzniku Saúdského království.....	40
5.2. Ústavní vývoj Království Saúdské Arábie.....	42
5.3. Jednotlivá právní odvětví.....	45
5.3.1. Právo osobního stavu, rodinné a dědické právo.....	45
5.3.2. Trestní právo.....	45
5.3.3. Majetkové a obchodní právo.....	47
5.3.4. Ústavní právo a soudnictví.....	47
6. Islámské právo v Sýrii.....	49
6.1. Území současné Sýrie z hlediska historického vývoje.....	49
6.2. Sýrie a její ústavní vývoj.....	50
6.3. Postavení šarí'ý v jednotlivých právních odvětvích.....	52
6.3.1. Právo osobního stavu, rodinné a dědické právo.....	52
6.3.2. Trestní a majetkové právo.....	53
7. Postavení šarí'ý v některých dalších arabských zemích Blízkého východu.....	54
7.1. Jemen.....	54
7.2. Omán.....	55
7.3. Státy Perského zálivu: Kuvajt, Katar, Bahrajn a SAE.....	56
7.3.1. Kuvajt.....	56
7.3.2. Katar.....	57

7.3.3. Bahrajn.....	58
7.3.4. Spojené arabské emiráty.....	59
7.4. Irák.....	59
7.5. Jordánsko.....	62
7.6. Libanon.....	64
8. Závěr.....	66
9. Poznámka k transkripci arabštiny.....	69
10. Použitá literatura a prameny.....	70
10.1. Monografie, periodika a webové stránky.....	70
10.2. Právní předpisy (včetně elektronických zdrojů).....	75
10.2.1. Bahrajn.....	75
10.2.2. Egypt.....	75
10.2.3. Irák.....	78
10.2.4. Jemen.....	79
10.2.5. Jordánsko.....	79
10.2.6. Katar.....	80
10.2.7. Kuvajt.....	80
10.2.8. Libanon.....	80
10.2.9. Omán.....	81
10.2.10. Saúdská Arábie.....	81
10.2.11. Spojené arabské emiráty.....	81
10.2.12. Sýrie.....	82
11. Abstrakt.....	83
11.1. Postavení šari'ly v právních systémech arabských států Blízkého východu.....	83
11.2. The position of sharia within the legal systems of Arab states in the Near East.....	84
11.3. Klíčová slova.....	85
11.4. Keywords.....	85

1. Úvod

Islámské právo, *šarí'a*¹, je významným fenoménem v současném světě. Jde o náboženské právo, ve srovnání s náboženským právem křesťanským však zastává mnohem výraznější úlohu. Řada států s převahou obyvatel muslimského vyznání má ve své ústavě zakotveno, že *šarí'a* je nejdůležitějším pramenem práva. Zatímco v některých zemích byly normy odpovídající *šarí'atským* vtěleny do podoby parlamentem či jinými zákonodárnou mocí nadanými orgány schválených zákonů, v jiných je dodnes přípustné, zvláště při výkladu záležitostí práva osobního stavu, používat knihy klasických islámských právníků, často několik staletí starých. Ve snaze vymezit se proti západní teorii lidských práv a společenské smlouvy (a v minulosti rovněž ve snaze nalézt „třetí“ cestu mezi východním socialismem a západním kapitalismem) jsou vytvářeny či ožívovány paralelní islámské instituty založené na suverenitě Boha a božím zákonu.

Šarí'a je však více než jen pouhý právní systém. Jde komplexní systém pravidel upravujících každíčkou oblast lidského života od početí po smrt (a vzkříšení při posledním soudu), od základních pravidel etikety až po trestní právo. Přesto ale nelze říci, že by islámský právní systém, který je někdy považován za třetí velký právní systém vedle evropského kontinentálního a anglosaského, fungoval nezávisle na svém okolí. Naopak, zejména od počátku pronikání Evropanů do oblasti severní Afriky a Blízkého východu byly tyto země citelně ovlivňovány evropským myšlením. I předtím, už v době arabské expanze v sedmém století našeho letopočtu, byli Arabové i jejich právo ovlivňováni kulturami, na které během svých tažení narazili, které si podmanili nebo s kterými bojovali. Šlo zejména o kulturu perskou a kulturou byzantskou.

Z hlediska současného stavu je však rozhodující právě dopad přítomnosti koloniálních mocností na Blízkém východě a v Africe, protože ten přinesl západní koncepty státu a vlády. Ačkoliv *šarí'a* nebyla nikdy jediným právem uplatňovaným na území islámské říše – těmi dalšími byly především místní zvykové právo a zákony přijaté panovníkem

---

1

Pro účely této práce budou, nebude-li nadále řečeno jinak, výrazy *šarí'a* a islámské právo používány jako synonyma.

a jeho spolupracovníky – vždy panovala představa, že islámské právo je jaksi nadřazené, že státem vydané normy s ním nesmí být v rozporu. Po příchodu koloniálních mocností se zejména v oblastech obchodního práva a obecně záležitostí, jejichž účastníky byli cizinci-nemuslimové, začalo čím dále více prosazovat právo pro islámské země do té doby cizí, které pak fakticky existovalo a bylo aplikováno vedle práva islámského. Zároveň arabské a islámské státy ve snaze přiblížit se hospodářské úrovni západních států přejímaly řadu nejen právních institutů.

První polovinu dvacátého století lze charakterizovat jako období směřování k sekularismu a orientaci na západní (v některých případech ale také na socialistické) státní a právní uspořádání. Obrat v této tendenci znamenal šestidenní válka, která se stala impulsem k jakémusi vystřízlivění. Arabské státy si uvědomily svou neustávající zaostalost za evropskými státy, Spojenými státy americkými či Izraelem. Zároveň značně posílila islamistická hnutí, která hlásala, že prohra v šestidenní válce je znamením Božího hněvu za odvrácení se od pravých islámských principů.

Tento trend lze v arabských a islámských zemích sledovat dodnes. Silicí vliv náboženství a návrat k tradicionalismu se projevují nejen zvýšeným počtem zahalených žen v ulicích arabských měst, ale především politickými úspěchy hnutí a stran, která mají jako svůj základ islám. Vítězství Strany svobody a spravedlnosti Muslimského bratrstva v Egyptě ve volbách v roce 2012 a i předchozího vítězství jejího kandidáta na post prezidenta Muhammada Mursího je toho důkazem, podobně i úspěchy islamistů v Tunisku či v Turecku. Je otázkou, jak se tento politický trend projeví v otázkách práva. Věty o *šari'e* jako hlavním zdroji práva v ústavách mohou být posíleny a rozšířeny.

Je proto poněkud nešťastné, že česká právní literatura se fenoménu islámského práva dlouho věnovala jen málo. Pokud se mu věnovala, dostávalo často přednost klasické islámské právo, jak bylo vytvořeno v prvních stoletích *hidžry*². Tato práce se snaží přispět k vyrovnání stávající situace tím, že se zaměřuje na postavení *šari'y* v moderních a současných dějinách arabských států. V první části se proto snaží shrnout, co se lze o islámském právu dočíst v moderní české odborné literatuře. V další poskytuje stručný

---

2 *Hidžrou* se nazývá odchod Muhammada z Mekky do Medíny roku 622. Tento rok je považován za počátek islámského letopočtu.

úvod do počátků islámu, formování *šari'y* a jejích hlavních zásad a institutů. Konečně stěžejní část této práce jsou kapitoly věnované jednotlivým vybraným arabským státům Blízkého východu. Pozornost této práce se zaměřuje zejména na Egypt, Saúdskou Arábii a Sýrii. Pokaždé je uvedena stručná historie daného státu, dále je rozebrán vývoj postavení *šari'y* jako celku v jeho právním a zejména ústavním systému. Na závěr každé z těchto kapitol je pak zaměřena pozornost na jednotlivá odvětví islámského práva a stavu, v jakém jsou v probíraném státě přijímána a aplikována. V poslední kapitole je velmi stručně charakterizováno postavení *šari'y* i v dalších arabských státech Blízkého východu, a to z hlediska jejího ústavního zakotvení v daném státě.

2. Islámské právo v současné české odborné literatuře

Ačkoliv je v současném světě islámské právo velice významným a sledovaným prvkem, byla mu v české právní literatuře dlouho nezaslouženě věnována jen malá pozornost. Zmínky o *šarí'e* bylo možné nalézt především v dílech politologického, religionistického nebo historického charakteru.³⁴ Pokud jde o literaturu právní, nejčastěji bylo islámskému právu věnováno několik odstavců či krátká kapitola v dílech zabývajících se teorií práva. Vzhledem ke svému celkovému zaměření však islámskému právu mohla tato díla věnovat jen velmi malý rozsah, a proto se obvykle omezila pouze na stručnou charakteristiku *šarí'y*, rozsah její působnosti, popřípadě její základní prameny.⁵ Výjimkami jsou v tomto ohledu monografie *Sunna: Pramen islámského práva*⁶ arabisty Petra Pelikána, která se komplexně věnuje sunně, druhému nejdůležitějšímu prameni islámského práva; a dále pak *Cesta k prameni: Fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*, která se zabývá současným postojem

---

3 Např.:

ANTALÍK, Dalibor et al. *Zákon a právo v archaických kulturách*. 1. vydání. Praha : Hermann & synové, 2010. s. 213-239.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila; HOMOLA, Aleš; MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. *Stěhování národů a východ Evropy*. 1. vydání. Praha : Vyšehrad, 2006. s. 452-476.

KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*. 1. vydání. Praha : Vyšehrad, 1999. s. 164-174.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3., doplněné vydání. Praha : Vyšehrad, 2003. s. 91-154.

KŘÍKAVOVÁ, Adéla et al. *Islám : Ideál a skutečnost*. 2., rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Baset, 2002. s. 33-152.

MÜLLER, Zdeněk. *Islám*. 1. vydání. Praha : NS Svobod, 1997. s. 30-32.

a další.

4 Je třeba zmínit i publikace určené pro muslimy a zájemce o islám, které se snaží poskytnout pravidla pro každodenní život muslima, spíše na etické a morální než právní rovině – i když je nutno zdůraznit, že *šarí'a* na rozdíl od „západních“ právních systémů nezná hranici mezi právem a morálkou, a proto jsou tato pravidla bezpochyby její podstatnou součástí.

Mezi díla popsaného charakteru dostupná v češtině patří např.:

'ABD AL-'ÁTÍ, Hammudah. *Zaostřeno na islám*. Nové přepracované a opravené vydání. Praha : Islámská nadace v Praze, 2010. 203 s. ISBN 978-80-904373-6-4.

Sunna : O chování proroka. 1. vydání. Praha : Islámská nadace v Praze, 2006. 175 s. ISBN 80 903196-6-1.

5 Např. :

BOGUSZAK, Jiří; ČAPEK, Jiří; GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Druhé, přepracované vydání. Praha : ASPI, 2004. s. 26.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 3. rozšířené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004. s. 115-116.

6 PELIKÁN, Petr. *Sunna : Pramen islámského práva*. 1. vydání. Praha : Ediční středisko právnické fakulty UK v Praze, 1997. ISBN 80-85889-13-7.

významných osobností islámského práva k některým otázkám (mnohoženství, ženská obřízka, zahalování, antikoncepce, alkohol, sny).⁷

Většinou však platí, že i pokud si autoři mohli dovolit krátce pojednat i o původu, vývoji, základních směrech a odvětvích islámského práva,⁸ jsou tyto stále jen shrnutím základních poznatků, které jen málo reflektují rozdíly mezi klasickou *šari'ou*, jak vznikala od 7. století n. l., a současným stavem, složité kulturní pozadí některých právních institutů a mnohdy značnou rozdílnost, pokud jde o rozsah užívání *šari'y* v jednotlivých islámských státech v současnosti. Rovněž se často projevuje, že ne vždy autoři těchto publikací ovládají arabský jazyk, a tak čerpají především z pramenů psaných v evropských jazycích.⁹

Celkově neutěšený stav české právní literatury o islámském právu se nicméně zvláště v posledních letech daří zlepšovat. Podíl na tom má zejména několik autorů, kteří přispívají především odbornými články věnovanými různým oblastem *šari'y* do českých právních periodik. Obecně o právu *šari'a* a jeho odvětvích píše např. Jan Potměšil v *Ad Notam*¹⁰. Petr Osina se ve svých příspěvcích věnuje pramenům *šari'y*,¹¹

---

7 KOUŘILOVÁ, Iveta; MENDEL, Miloš (eds.). *Cesta k prameni. Fatwy islámských- učenců k otázkám všedního dne*. 1. vydání. Praha : Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-85425-53-X.

8 Např.:

HUNGR, Pavel; KALVODOVÁ, Věra. *Afroasijské právní kultury*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 118 s. ISBN 80-210-3010-0.

KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1996. 248 s. ISBN 80-7179-089-3.

9 Zejména:

SCHACHT, Joseph. *Introduction to Islamic Law*. Oxford : Oxford University Press, 1982. ISBN: 0-19-825473-3.

COULSON, Noel J. *History of Islamic Law*. Edinburg : Edinburg University Press, 1978. ISBN: 0 85224-354-5.

Encyklopedia of Islam. (Vol I. - XI.) Leiden : E. J. Brill, 1960-2003.

KAMALI, Muhammad Hashim. *Principles of Islamic Jurisprudence*. Revised Edition. Cambridge : Islamic Text Society, 1997. ISBN: 0-946621-24-1.

a další

10 POTMĚŠIL, Jan. Islámské platné právo aneb povinnosti člověka k člověku (mu'ámalát). *Ad Notam*. 2007, roč. 13, č. 6. s. 175-183. Dostupné také z WWW: <http://www.nkcr.cz/index.php?page=adnotam_obsahy>.

11 OSINA, P. Islámské právo a jeho prameny. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas iuridica*. 2000, č. 2, s. 149-153.

islámskému dědickému právu,¹² principům *taqlid* a *idžtihád*,¹³ teorií suverenity Boha v islámu v opozici k teorii suverenity lidu obvyklé v euroamerické kulturní oblasti¹⁴ či problematice sekularismu.¹⁵ O řadě různých témat *šari'ý* pojednává ve svých pracích Lenka Bezoušková. Ve svém článku Několik poznámek k sunnitským právním školám a *taqlidu*¹⁶ uveřejněném v časopise *Právník* se věnuje často používaným, ale ne vždy přesně vysvětleným pojmům *maddhab* (islámská právní škola) a *taqlid* (zásada následování právních názorů učenců z doby počátků a prvního rozvoje islámu). V témže periodiku vyšly i dva její příspěvky týkající se islámského rodinného práva – v roce 2010 o uzavírání manželství podle islámského práva se zřetelem k současné praxi islámských států¹⁷ a v roce 2011 pojednání o jednom z druhů rozvodu podle šari'ý – takzvaném rozvodu za úplatu *chul'*, opět včetně jeho postavení v současném islámském právu.¹⁸ Ve svém příspěvku v *Acta Iuridica Olomucensia* se zaměřila na rozdílné postavení muže a ženy v islámském právu,¹⁹ ve sborníku Hodnotový systém práva a náboženstva v medzikultúrnej perspektíve na tzv. principy *maqásid*, „vyšších cílů,

---

12 OSINA, Petr. Islámské dědické právo. *Ad Notam*. 2012, roč. 18, č. 5. s. 10-13. Dostupné také z WWW: <http://www.nkcr.cz/index.php?page=adnotam_obsahy>.

Na stejné téma v témže časopisu vyšel článek rovněž v roce 1998:

SAYEDI, Sal. Dědictví podle islámu. *Ad Notam*. 1998, roč. 4, č. 6. s. 133-138, a v roce 2010:

VEJRYCH, Jaromír; VÍTEK, Radovan. Islámské dědické právo. *Právník*. 2010, roč. 149, č. 5, s. 510-525.

13

OSINA, Petr. Principy idžtihád a taqlid v islámském právu. In HAMULÁK Ondrej (ed.). *Principy a zásady v právu – teorie a praxe. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2010*. 1. vydání. Praha : Leges, 2010. 384 s.

14 OSINA, P.: Suverenita Boha v moderní islámské teokracii. *Acta iuridica olomouensis*. 2009, roč. 4, č. 1, s. 297-299. Dostupné také z WWW <<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=61999f61-95e7-4de0-8070-3f536d3a8cf9>>.

15 OSINA, P. Sekularizace v islámské právní kultuře. In: ŠIŠKOVÁ, Naděžda, TOMANČÁKOVÁ, Blanka (eds.). *Dny práva na Moravské vysoké škole Olomouc*. 1. vydání. Olomouc : Moravská vysoká škola Olomouc, 2011. 126 s.

16 BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlidu. *Právník*. 2010, roč. 149, č. 11, s. 1158-1171.

17 BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Uzavírání manželství podle islámského práva a práva islámských zemí. *Právník*. 2010, roč. 149, č. 1, s. 67-81.

18 BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Rozvod za kompenzaci v islámském právu a současných právních úpravách. *Právník*. 2011, roč. 150, č. 11, s. 1133-1156.

19

BEZOUŠKOVÁ, Lenka. (Ne)rovné postavení muže a ženy v islámském rodinném právu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2010, roč. 5, č. 1, s. 51 -61. Dostupné také z WWW <<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=cc73d700-9d66-4726-9291-2ab93e506a85>>.

principů či záměrů islámského práva“,²⁰ především z hlediska rodinného práva. Komplexněji se rodinným právem zabývá i ve své publikaci *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*.²¹ Různým dalším tématům se věnuje i ve svých přednáškách. Na rodinné právo, jeho prameny a instituty, zejména uzavírání manželství včetně překážek, se zaměřil Robert Kopecký.²²

V roce 2012 vyšly hned dvě komplexní publikace kompletně věnované islámskému právu: *Šarí'a: Úvod do islámského práva*²³ Jana Potměšila a *Základy islámského práva*²⁴ Petra Osiny. Jan Potměšil věnuje velký prostor historickému pozadí šarí'y a (z hlediska západní právní teorie) pseudoprávním institutům, tzv. povinností člověka vůči Bohu (*'ibádát*). Zhruba třetina knihy je pak věnována ústavnímu právu – státoprávním teoriím tradičního islámského státu, jejich vlivu na současné ústavní uspořádání arabských států a vlivu institutů přicházejících ze západu – demokracie, euroamerického pojetí lidských práv apod. Kniha má nicméně zřetelně kompilační charakter a čerpá zejména z anglicky psaných zdrojů – výše zmíněného Schachta, Kamaliho či Coulsona. Petr Osina ve své knize, která je cílena jako učebnice islámského práva pro studenty právnických fakult, podává stručný přehled o vzniku šarí'y, jejích pramenech, odvětvích a institutech. I jeho dílo je však především kompilací dostupných českých a zahraničních zdrojů.

Většina z těchto popsaných publikací se však více či méně soustředí na klasické islámské právo a jen omezeně se věnuje jeho aktuální podobě, jak je uplatňováno v současných státech²⁵ - nejčastěji formou několika odstavců či stránek, které se snaží

20 BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Maqásid aš-šarí'a a ochrana rodiny. In KROŠLÁK, D.; MORAVÍČKOVÁ, M. (eds.). *Hodnotový systém práva a náboženstva v mezikultúrnej perspektíve*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013. S. 160-174.

21 BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013. ISBN: 978-80-87576-55-7.

22 KOPECKÝ, Robert. Hlavní instituty islámského rodinného práva. *Právník*. 2003, roč 142, č. 10. s. 1013-1033.

KOPECKÝ, Robert. Hlavní Prameny islámského rodinného práva. *Právník*. 2003, roč 142, č. 5. s. 510-527.

23 POTMĚŠIL, Jan. *Šarí'a. Úvod do islámského práva*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2012. 224 s. ISBN 978-80-247-4379-0.

24 OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Leges, 2012. 128 s. ISBN 978-80-87576-13-7.

25 Na tomto místě je třeba zmínit článek Jaroslava Bureše, který vyšel v čísle časopisu Mezinárodní vztahy zaměřeném na islám a zabývá se snahami proudů politického islámu prosadit šarí'u jako hlavní pramen práva islámských zemí, či dokonce právo těchto zemí s šarí'ou ztotožnit.

BUREŠ, Jaroslav. Státoprávní koncepce v programech islamistických hnutí na Blízkém východě.

čtenáře stručně seznámit s aktuálním stavem popisované problematiky. Příčiny tohoto stavu jsou zřejmě dvě: 1) Tzv. současné islámské právo je bez klasického islámského práva naprosto nemyslitelné. Mnohá ustanovení klasické šari'ý se v mnoha státech beze změny uplatňují dodnes, zejména právo osobního stavu, jehož součástí je rodinné právo. V žádném případě tedy nelze klasické islámské právo „odsunout“ jako jen součást právní historie. Položit jasnou hranici mezi „klasické“ a „současné“ islámské právo nelze. 2) Vzhledem k tomu, že dnes neexistuje „jednotný“ islámská říše, liší se uplatňování šari'ý do jisté míry v závislosti na státu, ve kterém k jeho aplikaci dochází. Např. jen velmi málo států v současnosti aplikuje islámské trestní právo.

Oblíbeným tématem je zkoumání islámského práva z hlediska západní koncepce lidských práv a právního státu. Touto problematikou se zabývali např. Petr Osina²⁶ nebo Jitka Hanko.²⁷ Oba autoři věnují pozornost problematice v Evropě či Severní Americe přijímané univerzalitě lidských práv, kterou nejsou islámské státy často – s poukazem na jistou míru pokrytectví ze strany západních států s ohledem na jejich roli v konfliktech na Blízkém východě – beze zbytku přijmout. Státoprávní teorie založené na islámském právu staví do ústředí teorii suverenity Boha, nikoli lidu. Ve snaze arabských být nezávislé na západních teoriích vzniklo několik dokumentů vyjadřujících se k lidským právům, které se zároveň snažily být v souladu s šari'ou: Všeobecná islámská deklarace lidských práv z roku 1981 (tzv. Pařížská deklarace), Deklarace lidských práv v islámu z roku 1990 (tzv. Káhirska deklarace, tato ale není mezinárodněprávně závazným aktem) či Arabská Charta lidských práv z roku 1994 (nová verze přijata Ligou arabských států v roce 2004). O islámské ideji právního státu psali Matúš Mészáros a Daniel Krošlák.²⁸

Mezinárodní vztahy. 2002, roč. 37, č. 3, s. 5-26.

26 OSINA, P. Interpretace lidských práv v islámském právu. In Dávid, Radovan, SEHNÁLEK, David, VALDHANS, Jiří (eds.). *Dny práva – 2010 – Days of Law. 4. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity – The fourth year of the international conference held by Masaryk University, Faculty of Law. Sborník příspěvků – the conference proceedings*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2010. s. 2920 – 2924.

27 GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel et al. *Ochrana základních práv s svobod v proměnách práva na počátku 21. století českém a mezinárodním kontextu*. 1. vydání. Praha : Auditorium, 2011. Kapitola 41, s. 413-424. ISBN 978-80-87284-23-0.

28 MÉSZÁROS, Matúš; KROŠLÁK, Daniel. Islámské právo a idea právného státu. In KROŠLÁK, D.; MORAVÍČKOVÁ, M. (eds.). *Hodnotový systém práva a náboženstva v mezikultúrnej perspektíve*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013. S. 140-159.

Obzvláštní pozornosti se v posledních letech těší tzv. „islámské“ bankovníctví. *Šarí'a* zakazuje *ribá*, kterýžto pojem se někdy překládá jako lichva, nicméně častěji bývá vykládán jako jakýkoliv úrok. Vzhledem k ekonomickým potřebám islámských zemí tak bylo nutno vyvinout systém, který se na rozdíl od „západního“ bankovníctví na úroku nezakládá. Dlouhou dobu bylo islámské bankovníctví spíše specifikem, kulturní zvláštností zemí Blízkého východu, zvláště oblasti Perského zálivu. Celosvětová finanční krize v roce 2008 však způsobila, že principy „islámského“ bezúročného bankovníctví se dostaly do popředí zájmu ekonomů.²⁹ I v České republice se této problematice věnuje několik prací.³⁰

Stále častější je šarí'a také jako téma vysokoškolských kvalifikačních prací, a to nejen na právnických fakultách.

Dosud spíše na okraji však byla problematika komplexního postavení šarí'y v právních systémech současných arabských států. Jak bylo uvedeno výše, pojednat o této problematice, a to rovněž ve světle tzv. „arabského jara“, si klade za cíl právě tato práce.

---

29 Nutno dodat, že bezúročné bankovníctví není pouze záležitostí islámu. Ve Švédsku existuje již od roku 1965 banka JAK, která rovněž nepracuje na principu úroku.

30 Např.:

MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010. 160 s. ISBN 978-80-7357-608-0.

WEBEROVÁ BABULÍKOVÁ, Gabriela. *Islámská ekonomie a bankovníctví*. 1. vydání. Praha : Dar Ibn Rushd, 2001. 127 s. ISBN 80-86149-33-1.

3. Stručný úvod do šari'y

3.1. Základní charakteristiky islámského práva

Islámské právo je tradičně považováno za třetí velký právní systém vedle právních systémů kontinentálního, zakládajícího se na římské právní tradici, a angloamerického. Od nich obou se však v několika významných prvcích liší. *Šari'a* je náboženské právo, jeho původ je tedy považován za božský. Zároveň nejde tak docela o právo ve smyslu slova – jde o systém pravidel daleko širšího rozsahu než právo, jak je tradičně chápáno. *Šari'a* nerozlišuje mezi právem a morálními pravidly. Podstatnou část *šari'y* tvoří tzv. *ibádát* – tj. povinnosti člověka k Bohu, zejména tzv. pět pilířů víry: vyznání víry (*šaháda*), modlitba (*salát*), almužna (*zakát*), půst v měsíci ramadánu (*saum*) a pouť do Mekky (*hadždž*). Pravidla *šari'y* se zabývají i takovými záležitostmi, jako kdo koho zdraví jako první, pravidla oblékání nebo stravování. I právní či protiprávní jednání odpovídající západnímu chápání práva obvykle nějak souvisejí s náboženstvím. „Trestné“ činy se rozdělují na *hudúd*, trestné činy „proti Bohu“, jimž odpovídající tresty jsou stanoveny přímo v Koránu, a *qisas*, které jsou spíše civilními delikty a kdy poškozenému, resp. jeho pozůstalým vzniká nárok na náhradu škody - „peníze za krev“. Mezi *hudúd* patří zejména krádež, loupežné přepadení na cestách, opilství, cizoložství a křivé obvinění z cizoložství. Mezi *qisas* patří zabití, u kterého se nerozlišuje mezi úmyslnou vraždou a usmrcením z nedbalosti. Smlouva uzavřená v pátek, kdy by se muslim měl správně nalézat v mešitě, nebude sice neplatná, ale bude „nepatřičná“.³¹ Rozvod je podle tradice Bohu „nejodpornější z povolených činů“.

3.2. Vznik islámu a islámského práva

Počátky islámského práva sahají do první poloviny sedmého století, kdy na Arabském poloostrově působil prorok Muhammad, jemuž podle učení islámu Bůh prostřednictvím archanděla Gabriela postupně seslal text Koránu. První zjevení klade tradice do roku 610, kdy mělo být Muhammadovi čtyřicet let. Zprvu neměl tušení, co se děje, dokonce se obával, že se zbláznil, jeho rodina – zvláště jeho manželka Chadídža – ho však

---

³¹ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. 3., doplněné vydání. Praha : Vyšehrad, 2003. s. 126-7.

přesvědčila, že se mu dostalo prorockého zjevení. Nejdříve Muhammad kázal pouze v úzkém rodinném kruhu. Roku 613 měl podle tradice poprvé vystoupit na veřejnosti ve svém rodném městě Mekka. Jeho kázání nemělo zprvu příliš právní charakter. Důraz byl kladen zejména na dvě roviny: sociální a věroučnou. V předislámské Arábii byl rozšířený polyteismus, v Mekce se největší úctě těšila zejména božstva Manát, Al-Lát nebo Al-Uzzá. Muhammad oproti tomu hlásal, že je Božím poslem, který má za úkol přinést Arabům monoteistické náboženství, které bylo již předtím zvěstováno židům a křesťanům. Zároveň Muhammad, jehož otec zemřel ještě před jeho narozením a který ztratil matku ve velmi útlém věku, kladl velký důraz na sociální spravedlnost, zejména ochranu sirotků. Vládnoucí vrstvy Mekky však Muhammadem hlásaný monoteismus považovaly za hrozbu pro své postavení a rovněž i pro pozici Mekky, která byla významným kultovním střediskem předislámské Arábie.

Muhammad zpočátku kázal především v okruhu svého rodu – Hášimovců, jednoho z chudších rodů náležejících ale k vládnoucímu kmeni Kurajšovců – nicméně mezi jeho následovníky se brzy zařadili i příslušníci rodů dalších, zejména ti sociálně slabí a otroci, které oslovil jeho důraz na sociální spravedlnost. I to se stalo důvodem k znepokojení mezi bohatšími příslušníky Kurajšovců. Představený rodu Hášimovců, Abú Tálíb, ačkoliv sám na islám nikdy nepřestoupil, poskytoval Muhammadovi jako příslušníku rodu ochranu, a to i navzdory dvouletému obchodnímu bojkotu Hášimovců ze strany ostatních Kurajšovců. V roce 619 nicméně Abú Tálíb zemřel, stejně jako Muhammadova manželka Chadídža, která mu byla důležitou oporou, a novým představeným Hášimovců se stal Abú Lahab, jež Muhammadovi další příbuzenskou ochranu odmítl.

Muhammad se pokusil rozšířit své působení i mimo Mekku. Zprvu neúspěšně, pak ale obdržel nabídku od dvou znesvářených arabských kmenů z města Jathribu, jejichž předáci mu nabídli, že jejich kmeny přijmou jím hlásané náboženství, pokud se Muhammad usadí v jejich městě. Zároveň se situace v Mekce začala zhoršovat natolik, že Muhammad začal být dokonce ohrožován na životě. Nejdříve tedy poslal pryč postupně řadu svých následovníků a v roce 622 přesídlil do Jathribu, který

se na jeho počest začal nazývat Madínat an-Nabí, „Město Prorokovo“, zkráceně Medína, i on sám.

V Medíně byl Muhammad postaven před nový úkol. Oba tamější arabské kmeny jej přijaly jako hlavu nové náboženské obce především proto, aby jako nestranná osoba urovnával jejich spory a vládl jim. Vznikl dokonce dokument zvaný Medínská ústava, který zakotvil základní zásady muslimské obce. Většina veršů Koránu, které mají právní charakter, byla rovněž seslána právě v průběhu Muhammadova působení v Medíně. Tyto verše mají často kazuistický a útržkovitý charakter. Tomu je tak patrně proto, že beduínská společnost měla vlastní pravidla a nových norem bylo třeba především ve sporných oblastech nebo tam, kde mělo dojít ke změnám. Muhammad zejména posílil postavení žen, které nyní mohly dědit, zakázal polyandrii a omezil polygynii. Novorozenci ženského pohlaví nesměli být nadále – jak tomu bylo v předislámské Arabii častým zvykem – odkládáni v poušti či zaživa pohřbíváni, pokud byli nechtění. Zároveň se Muhammad nevzdal myšlenky obrátit na islám i svou rodnou Mekku. Zatímco v Mekce mělo jeho kázání spíše místní charakter, v Medíně se rozvinula myšlenka islámu jako náboženství všech Arabů. Za použití diplomacie i vojenské síly obrátil Muhammad na islám další arabské kmeny. Protože však bylo nasnadě, že Mekka se dobrovolně a z vlastního popudu na islám neobrátil, zahájil roku Muhammad proti svému rodnému městu ozbrojený boj. Roku 624 zvítězili Medínští v bitvě u Badru. O rok později sice mekkánské vojsko muslimy porazilo v bitvě u Uhudu, nicméně Mekka nedokázala své vítězství plně využít a zbytečně otálela ohledně dalšího postupu. Až roku 627 bylo proti Medíně vysláno silné vojsko čítající asi 10 000 mužů³² včetně jízdy, nebyli si však schopni poradit s vojenskou taktikou Muhammada, který na radu jednoho ze svých spolubojovníků nechal vykopat kolem Medíny příkop, jenž útoku jízdy účinně zabránil. Obléhání Medíny proto skončilo pro Mekku neúspěchem.

O rok později se Muhammad vydal do Mekky s přáním vykonat tam malou pouť, tzv. *'umru*. K tomu sice nakonec nedošlo, ale s Mekkou bylo uzavřeno desetileté příměří s tím, že malou pouť bude moci vykonat v příštím roce, což se i stalo. Někteří příslušníci Kurajšovců však s příměřím nesouhlasili a porušovali je. V reakci Muhammad vytáhl proti Mekce s vojskem. Po vyjednávání se Mekka slíbila podrobit

32 KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. 3., doplněné vydání. Praha : Vyšehrad, 2003. s. 19.

bez boje, pokud Muhammad ušetří ty, kdo složí zbraně. Po ovládnutí Mekky si Muhammad podrobil ještě prakticky všechny zbylé arabské kmeny a připravoval se i k vojenským výpravám mimo Arabský poloostrov. Došlo však jen k tažení na pomezí Byzantské říše v roce 630. Muhammadovo zdraví se zhoršovalo, zřejmě i následkem neúspěšného pokusu jej otrávit, o což se pokusila v roce 628 jedna z obyvatelk poražené židovské oázy Chajbar. Roku 632 při své poslední pouti do Mekky stanovil Muhammad závaznou podobu poutních pořadů a o několik měsíců později v Medíně zemřel³³.

Po Muhammadově smrti byl představeným muslimské obce – *chalífou* - zvolen jeho tchán Abú Bakr, první z takzvaných čtyř pravověrných *chalífů*, který se musel vypořádat s arabskými kmeny, které – jak bylo zvykem v předislámské Arábii – považovaly přijetí islámu za smlouvu, jejíž platnost skončila s Muhammadovou smrtí. Jeho nástupce Umar ibn Chattáb islámskou říši podstatně rozšířil vojenskými výboji. Tím se na islámském území ocitly početné komunity nemuslimů, s čímž bylo nutno se vypořádat. Byl použit princip zavedený již za Muhammadova života: židé a křesťané jsou považováni za tzv. „lid knihy“ (*ahlu l-Kitáb*), tedy za vyznávající stejného Boha jako muslimové. Mohou si ponechat své náboženství a – pokud se muslimské nadvládě podrobili bez odporu – i půdu, musí však platit zvláštní daň. Naopak nemuseli platit *zakát*, náboženskou daň, která se původně vyvinula z islámem stanovené povinnosti dávat almužnu.

Za vlády třetího *chalífy* Uthmána ibn Affána se muslimská obec musela potýkat s problémem, že ubývalo žijících Muhammadových současníků kteří se naučili Koránu – dosud tradovanému pouze ústně – přímo od něj. Následkem toho hrozilo, že se rozšíří různé verze Koránu, což způsobí rozpad dosud jednotné náboženské obce. *Chalífa* Uthmán nechal proto Korán sepsat. Tak vznikla tzv. čtyři kanonická čtení Koránu, která jsou považována za správná. Ostatní verze nechal Uthmán zničit. Během jeho vlády však začaly nabírat na síle i další spory uvnitř muslimské obce. Roku 656 byl *chalífa* Uthmán zavražděn.

---

33 KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. 3., doplněné vydání. Praha : Vyšehrad, 2003. s. 21.

Posledním pravověrným *chalífou* byl zvolen Muhammadův zeť a adoptivní syn Alí ibn Abí Tálíb. Vnitřní rozpory muslimské obce během jeho krátké vlády vyvrcholily. Původ těchto sporů pocházel již ze situace těsně po Muhammadově smrti. Část muslimů byla přesvědčena, že již prvním *chalífou* měl být určen Alí jako Muhammadův nejbližší mužský příbuzný. Naopak jiná část muslimské obce jeho zvolení čtvrtým *chalífou* neuznala. V čele těchto odpůrců stál příbuzný *chalífy* Uthmána a syrský místodržící Mu'áwija. Konflikt brzy nabyl vojenského charakteru. Alí byl silnější vojensky, nicméně přesto souhlasil před rozhodující bitvou s tím, aby spor nebyl vyřešen zbraněmi, nýbrž náboženskou disputací. To způsobilo rozkol v jeho táboře a odchod části bojovníků, kteří posléze založili islámskou sektu *cháridžovců*. Jeden z příslušníků této sekty později Alího zavraždil. Chalífou se stal Mu'áwija.

Tím skončilo období volených *chalífů*, protože Mu'áwija založil dědičnou dynastii Umajjovců. Zároveň ale došlo ke schizmatu v celé islámské náboženské obci, protože přívrženci Alího odmítli Mu'áwiju (a později jeho následovníky) uznat *chalífou* a prohlásili, že *chalífát* náleží pouze příslušníkům Muhammadova rodu, tedy Alímu a jeho potomkům. Podle něj se začali nazývat *ší'at Alí* – strana Alího. Rozšířili se zejména na území dnešního Íránu a části Iráku, nicméně menší komunity *ší'y* a jejich odnoží se zejména v minulosti vyskytovaly na různých místech území obývaného muslimy. Většina muslimů ovšem přináleží k sunnitské větvi, která uznává i ummajjovské i pozdější abbásovské *chalífy*.

Dokud byl Muhammad naživu, byl hlavní autoritou ve věcech řešení sporů. Relativně malá komunita navíc mohla dobře fungovat na stejných principech jako předislámská kmenová společnost. Po jeho smrti a zároveň s expanzí islámu však bylo nutné právní systém takto velkému státnímu útvaru přizpůsobit. Pro účely státní správy byl přejímán hlavně byzantský systém, nicméně uplatňovalo se pravidlo, že veškeré normy by měly být v souladu s islámským náboženským právem – *šarí'ou*.

3.3. Prameny islámského práva

Šarí'a měla a má zejména čtyři základní prameny. Prvním z nich je Korán, který je považovaný za nestvořené autentické slovo Boží. Veršů s právním obsahem je však v Koránu relativně malé množství. Zabývají se zejména rodinným a dědickým právem. Druhým hlavním pramenem islámského práva je *sunna*, soubor tradic o prorokově chování a způsobu, jak se choval v určitých situacích, rozhodoval určité typy problémů. Tyto zprávy o Muhammadově jednání se nazývají *hadíthy*³⁴ a jsou velmi důležitým zdrojem islámského práva. *Hadíthy* byly islámskými právníky sbírány a uspořádávány do sbírek. Každý *hadíth* má dvě části: vlastní poselství (*matn*) a řetězec tradentů, skrze které se *hadíth* dostal až k autorovi sbírky. Řetězec tradentů musel sestávat z osob, z nichž první byla Muhammadovým současníkem, a u každé další muselo být doložitelné, že se časově a místně mohla setkat s tradentem předcházejícím, a tak od něj *hadíth* získat. Řetězce tradentů byly podrobovány velmi pečlivému prověřování při zkoumání věrohodnosti *hadíthů*, a to více než vlastní zpráva v *hadíthu* obsažená.

Třetím pramenem *šarí'y* je *idžmá'*, obecný souhlas učenců v oboru práva. Tento pramen práva vychází z údajného Muhammadova výroku, že muslimská obec se nikdy jako celek nemůže shodnout na omylu. Kritici *idžmá'* ovšem namítali, že je problematické potvrdit, že ke shodě všech učenců opravdu došlo. Nejisté je zároveň, či názory by ještě měly být brány v potaz. Objevují se i názory, že jako *'idžmá'* lze chápat zákonodárnou činnost moderních parlamentů.³⁵

Konečně čtvrtým základním pramenem islámského práva je *qijás*, tedy analogie. Vyskytl-li se případ, který nebyl přímo řešen ustanovením Koránu, popř. *sunny*, použilo se ustanovení mu blízké.

Další prameny *šarí'y* se lišily podle jednotlivých právních škol. Islámské právo nemělo a nemá jakousi hlavní autoritu, šlo především o právo učenců a právníků, kteří jej vykládali a aplikovali, popř. se snažili vyřešit i řadu teoretických kasuistických právních problémů.

---

³⁴ *Hadíth* je výraz používaný sunnitskými muslimy. Ší'ité užívají spíše výraz *chabar*, tj. zpráva.

³⁵ POTMĚŠIL, Jan. Šarí'a. *Úvod do islámského práva*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2012. S. 78.

Islámské právo, přesněji islámské právo sunnitské větve islámu, uznává čtyři hlavní právní školy, tzv. *madhhaby*, kterými jsou *hanafíja*, *málíkíja*, *šáfí'íja* a *hanbalíja*. Všechny čtyři se nazývají podle jmen významných právníků, kteří stáli u jejich zrodu a kteří byli autory děl, jež jejich následníci považovali za autoritativní.

Hanafíja je nejrozšířenější islámskou právní školou používanou na většině území bývalé Osmanské říše. Zformovala se ze středu žáků významného islámského právníka Abú Hanífy v iráckém městě Kúfa. Pramenem práva, který často užívá je, *istihsán*, hledání vhodnější alternativy.

Zejména v severní Africe je rozšířená *málíkíja*, původem z medínského okruhu žáků učence a právníka Málíka. Na rozdíl od *hanafíji* má poněkud přísnější vztah k jinověrcům, kterým např. zakazuje vstup do mešit. V nejasných právních případech se přiklání k principu obecného zájmu, *istisláhu*.

V Egyptě, východní Africe či v Indonésii je uznávaná *šáfí'íja*. Její zakladatel, Šáfí'í, byl původně příslušníkem školy medínské, nicméně názorově se s ní rozešel. V jistém smyslu byl prvním zakladatelem, jehož žáci vědomě následovali jeho osobní učení a nikoliv učení školy, jejíž byl nejvýraznější osobností. Sám Šáfí'í ale tendence hlásit se k učení významných autorit islámského práva místo následování přímých pramenů zavrhoval.³⁶ *Šáfí'íja* se vyznačuje dodržováním tradice, dodržováním dřívějšího platného stavu (*istihšáb*).

Za nejkonzervativnější islámskou právní školu je považována *hanbalíja*, která se uplatňuje zejména na Arabské poloostrově. Staví se negativně k vlastnímu úsudku a mimo metody užívané ostatními právními školami odmítá i *qijás*.³⁷

Původně však nebylo zvykem přidržovat se názoru pouze jedné právní školy. Bylo obvyklé, že právník při řešení nějaké právní otázky prostudoval názory všech čtyř *maddhabů* a vybral nejlepší řešení podle svého úsudku. Zejména v prvních stoletích islámu bylo považováno za možné vykládat ustanovení islámského práva za pomoci vlastního rozumu, tzv. *idžtihád*. Čím více času však uplynulo od Muhammadova působení tím více vzrůstaly obavy, že tak bude učení islámu příliš ovlivněno

36 SCHACHT, J. *Introduction to Islamic Law*. Oxford : Oxford : Oxford University Press, 1964. S. 57-58.

37 KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3., doplněné vydání. Praha : Vyšehrad, 2003. s. 120.

nevhodnými novotami a *idžtihád* přestával být žádoucí. Od dvanáctého století se pak mluví o tzv. uzavření bran *idžtihádu*. Ve dvacátém století bylo toto „uzavření bran *idžtihádu*“ kritizováno a bylo požadováno jejich znovuotevření. V současné době jej někteří právní učenci opět užívají, zejména jako argumentaci pro liberalizaci režimů.³⁸

Šari'a měla být hlavním právem uplatňovaným na území nalézajícím se pod islámskou nadvládou a žádná norma s ní neměla být v rozporu. To však v žádném případě neznamená, že islámské právo bylo jediným uplatňovaným právem. V první řadě vždy existovaly právní normy dané státem, *qawánín*. Dalším podstatným zdrojem práva bylo právo zvykové, *'urf*. Mnoho pravidel často spojovaných s islámem má původ ve zvykovém právu, nikoli v islámském. Patří mezi ně zejména zahalování obličeje, se kterým si muslimové setkali v Perské říši, a ženská obřízka obvyklá v některých částech Afriky. Konečně nelze opominout, že *šari'a* byla považována za právo pro muslimy, tedy křesťanské a židovské komunity žijící na islámském území se, zejména v otázkách práva osobního stavu a rodinného práva, spravovaly podle svého vlastního práva.

Když začali na Blízký východ od konce 18. století pronikat Evropané a později jej přímo kolonizovat, přinesli s sebou evropské právní normy, které právo současných islámských zemí rovněž významně ovlivnily, a to zejména francouzská kodifikace práva proběhlá za vlády Napoleona I. - v zemích, kde převládal francouzský vliv – a anglosaské common law – v zemích, kde převládal vliv britský.

3.4. Hlavní odvětví a typické instituty islámského práva

3.4.1. Právo osobního stavu, rodinné a dědické právo

Klasická *šari'a* znala tři hlavní hlediska, která byla rozhodující pro právní postavení osoby: náboženství, pohlaví a osobní svobodu. Plného rozsahu práv a povinností se dostávalo pouze svobodnému muži muslimovi. Ostatní skupiny měly rozsah práv

---

38 OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Leges 2012. S. 36.

i povinností v různé míře omezený. Míra tohoto omezení se projevuje u jednotlivých právních institutů.

Velmi významným právním institutem je pro *šari'u* manželství. Na rozdíl od křesťanství není chápáno jako svátost, nýbrž jako smlouva uzavíraná mezi mužem a nevěstou, respektive mužský opatrovníkem (většinou otcem) nevěsty. Svoboda uzavírání manželství je mimo jiné omezena náboženským vyznáním. Muslim si může vzít za ženu muslimku nebo příslušnici „lidu Knihy“, tj. židovku nebo křesťanku, které je povinen umožnit svobodně praktikovat svou víru. Naopak muslimka se smí provdat pouze za muslima – to proto, že děti by měly být vychovávány jako muslimové, což – protože postavení ženy je chápáno jako slabší – by v manželství muslimky a jinověrce nebylo zaručeno. K platnosti manželské smlouvy musí být vyplacen takzvaný *mahr*, obvěnění, které přináší ženich nevěstě. Zároveň má k ní plnou vyživovací povinnost, žena není povinna přispívat ze svého majetku na společnou domácnost. Může ji ovšem omezovat ve volném pohybu, možnosti pracovat či se vzdělávat. *Šari'a* zná tři druhy rozvodu. První, *taláq*, je jednostranné zapuzení ženy mužem. Musí být opakováno třikrát a manžel musí své ženě vyplatit druhou část *mahru* (před uzavřením manželství se vyplácí jen část první). Dále může být manželství rozvedeno soudem na žádost jednoho z manželů z islámským právem stanovených důvodů. Třetí tradiční možnost je *chul'*, rozvod dohodou za kompenzaci – žena se dohodne s manželem, že ten ji za určitých podmínek (obvykle vzdání se výplaty druhé části *mahru* nebo jinou majetkovou protihodnotu) „propustí“. Po rozvodu následuje tříměsíční čekací období, *'idda*, během které se žena nesmí provdat. Účelem *'iddy* je zjištění, zda žena není těhotná. Péče o děti po rozvodu náleží do určitého věku matce, pak ji přebírá otec.

Do práva osobního stavu se řadí i právo dědické. Jde o jedno z odvětví, která jsou v Koránu upravena dosti podrobně. Z pozůstalosti se nejdříve odečtou dluhy, a dále odkazy, které ale mohou postihnout jen určitou část pozůstalosti. Zbytek se rozdělí mezi dědice fixními podíly. Podle *šari'y* náleží každému dědici určitý fixní zlomek. Stane-li se, že by podíly všech dědiců byly v součtu méně či více než jedna, jejich podíly se poměrně rozšíří či zkrátí. Obecně platí, že ženě náleží podíl poloviční oproti muži.

To proto, že se očekává, že žena bude zaopatřena především svou rodinou, manželem nebo otcem, kdežto od muže se naopak požaduje, aby byl živitelem své rodiny.

Z našeho pohledu ne zcela systematicky se za ustanovení o dědictví tradičně kladou ustanovení o náboženských nadacích – *wuqúf*. Jednalo se o majetek, který byl zakládací listinou navždy vyčleněn k nějakému dobročinnému účelu, např. provoz mešity či školy. Dobročinný musel být konečný účel *waqfu*, dočasně mohl být ustanoven i pro potřeby zaopatření např. zakladatelových potomků.³⁹

3.4.2. Trestní právo

Jestliže právo osobního stavu je odvětví *šari'y*, co se týče používanosti, nejstabilnější, užívání trestního právo je naopak jedno z nejrůdnějších. Klasická *šari'a* rozlišuje mezi několika typy deliktů.⁴⁰ Nejzávažnější je skupina *hudúd*⁴¹, kterou by bylo lze nazvat „trestné činy proti Bohu“. Jedná se o takové činy, které jsou jako takové označeny přímo v Koránu a koranický text obsahuje i trest, který má za ně být udělen. Je jich celkem pět, i když někdy se k nim přiřazují další: cizoložství, křivé obvinění z cizoložství, opilství, krádež a loupežné přepadení na cestách. Z těchto činů cizoložství nespĺňuje zcela podmínku, že trest za tento typ činu je uvedeno přímo v Koránu. Trestem za cizoložství je totiž podle tradice ukamenování, zatímco koranický text mluví o sto ranách bičem. Někdy se rozlišuje cizoložství, kterého se mohou dopustit ženatý muž či provdaná žena a které je trestáno ukamenováním, a smilstvo, kterého se mohou dopustit lidé nevázaní manželstvím a za které je trestem bičování. Dokázat cizoložství je však podle *šari'y* dosti obtížně. Jsou vyžadováni čtyři důvěryhodní svědci a obviněný se naopak může svými svědky bránit. Trest za křivé obvinění z cizoložství je osmdesát ran bičem a ztráta důvěryhodnosti jako svědka.⁴² Bičováním se trestalo i opilství. Za krádež – ukradená věc však musí přesahovat určitou hodnotu – se utínala pravá ruka

---

39 DEBS, Richard A. *Islamic Law and Civil Code: The Law of Property in Egypt*. 1. vydání. Cairo : The American University in Cairo Press, 2010. S. 17.

40 Pojmy *hudúd*, *qisas* a *ta'zír* označují ve skutečnosti nikoliv skupiny činů, ale tresty za ně udílené. Je však rozšířená praxe, že se jimi označují i samotné trestné činy. Této praxe se pro zjednodušení bude držet i tato práce.

41 Jednotné číslo *hadd*.

42 *Korán*. 3. vydání. Praha : Academia, 2000. S. 556.

v zápěstí. Mrzačícím trestem bylo postihováno i loupežné přepadení na cestách, pokud však lupič svou oběti i usmrtil, byl zabit.⁴³

Smrtí bylo trestáno odpadlictví od islámu, které se v raných obdobích šíření tohoto náboženství rovnalo prakticky válečné zradě. Trest smrti však v tomto případě platil pouze pro muže. Žena měla být za stejné provinění zavřena a držena v izolaci, dokud se „nepolepší“.

Mezi trestné činy „proti Bohu“ nepatří vražda či zabití (*šarí'a* nerozlišuje mezi usmrcením úmyslným a z nedbalosti). Důvodem patrně není to, že by byla považována za méně závažný čin, nýbrž skutečnost, že tradice krevní msty, respektive „výkupného“ za mrtvého byla už v předislámské Arábii značně rozvinutá. Muhammad se ovšem přimlouval, aby zaplacení výkupného byla dáována přednost před krevní mstou. Vražda a zabití se řadí mezi trestné činy *qisas*, při jejichž spáchání se pachatel může za různých podmínek vykoupit. Do této skupiny patří i kvazitrestné činy, jako je např. porušení půstu během postního období.

Poslední skupinou trestných činů jsou činy *ta'zír*. Jde o vesměs méně závažné trestné činy, které nespádají ani do jedné z výše uvedených skupin.

3.4.3. Obchodní a majetkové právo

Předislámská společnost v Mekce byla společnost obchodníků, tedy instituty vlastnictví, dalších věcných práv a závazků nebylo třeba v Koránu příliš rozvíjet. Text knihy klade důraz hlavně na poctivost a sociální solidaritu, zvláště s vdovami a sirotky. Nejtypičtějším inovativním prvkem *šarí'y* v této oblasti je zákaz lichvy a v širším slova smyslu jakéhokoliv úroku. Za protiislámské se považují i jakékoliv smlouvy, kde je výrazná nerovnost mezi plněním obdrženém jednotlivými stranami, slovy nového českého občanského zákoníku smlouvy „odvážné“, tedy hazardní hry a rovněž pojištění. V současné době existuje celá řada produktů tzv. islámského bezúročného bankovníctví, které se snaží fungovat v souladu se šarí'ou. Základním pravidlem je, že vkladateli se místo fixní sazby úroku nabízí účast na zisku (a ztrátě). Bezúročné bankovníctví

---

43 POTMĚŠIL, Jan. *Šarí'a. Úvod do islámského práva*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2012. S. 152.

se v současné době setkává se zvláštním zájmem nejen ze strany muslimů. Jedním z důvodů je i proklamovaná odolnost bezúročných bank proti finanční a následné ekonomické krizi z let 2008 a následujících.

3.4.4. Ústavní právo a soudnictví

Ústavní právo se v rámci islámského práva vyvinulo relativně později, a to pod vlivem rozpínání islámské říše a tím vyvstávajícími potřebami a setkávání se zejména s vlivy perskými a řeckými. Suverenita nenáleží na rozdíl od západních koncepcí lidu, ale Bohu. Panovník je „*chalífatu r-rasúli l-láhi*“, tedy následník Proroka Božího (Muhammada) a zároveň „*amíru mu'minín*“, kníže věřících. Muslimové tvoří jednotný národ (arabsky *umma*). Odkazy na *ummu*, za jejíž součást se řada arabských a islámských národů považuje, bývají často v ústavách a základních zákonech států Blízkého východu. Některé povinnosti věřících jsou chápány kolektivně, např. ozbrojená forma *džihádu*. Zatímco individuální povinnosti musí plnit každý muslim sám, *džihád* je odpovědností *ummy* jako celku, tedy pokud má stát vlastní armádu, která jej v případě potřeby může chránit, není nutné, aby toto plnil každý muslim individuálně.

Soudní moc náleží panovníkovi. To je pozůstatkem Muhammadovy praxe, neboť on sám byl hlavním rozhodovatelem sporů v rámci muslimské komunity v Medíně. Protože při velikosti, které islámská říše později dosáhla, již nebylo praktické, aby soudní moc vykonával *chalífa*, byla delegována soudcům, kteří měli být nezávislí, oddělení od státního aparátu a rozhodovat podle *šari'ý*. Panovníku však zůstala pravomoc atrahovat případně jakýkoliv spor k sobě.⁴⁴

3.4.5. Fatwy

Zvláštním, pro islámské právo typickým a v západních zemích ne zcela správně chápaným, právním institutem jsou *fatwy*. *Fatwa* se nejlépe dá definovat jako právní dobrozdání učiněné odborníkem v oblasti islámského práva. V zásadě nejde o pramen

---

⁴⁴ POTMĚŠIL, Jan. Šari'a. *Úvod do islámského práva*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2012. S. 177-178.

práva ani o závaznou právní normu⁴⁵ v pravém slova smyslu, nicméně pokud je její autor považován za významnou autoritu, je velká pravděpodobnost, že soud se jí bude řídit.

---

45 Výjimkou je v tomto Saúdská Arábie. *Fatwy* jsou zakotveny v základním zákoně a jsou závazné.

4. Zakotvení šarí'y v právním systému Egypta

4.1. Vývoj Egypta od příchodu islámu až do počátku 19. století

Mezi arabskými státy Blízkého východu měl Egypt vždy dosti výsadní, do jisté míry průkopnické, postavení. Egypt byl muslimy dobyt za vlády *chalífy* Umara v letech 639-642 pod vedením vojevůdce 'Amra ibn al-'Áse, který se stal i prvním egyptským místodržícím. Součástí islámské říše zůstal Egypt i během vlády umajjovské a později abbásovské dynastie, nicméně míra jeho faktické závislosti na chalífovi a jeho dvoru se v různých obdobích lišila. Když se v roce 868 stal místodržícím Ahmad ibn Tulún, snažil se období svého úřadu využít k tomu, aby Egypt učinil jednotkou na centru říše de facto nezávislou, v níž by vládla jím založená dynastie. K tomu využil zejména oslabení moci *chalífátu* následkem povstání černých otroků v Iráku. Po Ibn Tulúnovi skutečně nastoupil jeho syn Chumárawahj, a to bez pověření chalífy, nicméně chyběly mu otcovy schopnosti a po několika letech byl svými vlastními sluhy zavražděn. Podobný osud stihl i posledního vládce dynastie tulúnovců, Chumárawahjova syna, po jehož smrti se Egypt stal znovu provincií abbásovského *chalífátu*⁴⁶.

Abbásovský *chalífát* se však nalézal v krizi způsobené vnitřními i vnějšími problémy. Mezi vnitřní patřila zejména stále narůstající moc vojenských velitelů na úkor *chalífů*, ze kterých se stávali pouze formální vládcí. S vnitřní nestabilitou souviselo postupné zmenšování územního rozsahu říše, kdy zvláště okrajová území usilovala o samostatnost nebo byla podrobována sousedními státy. Součástí abbásovské říše se nikdy nestala muslimy získaná část Španělska, kam uprchl jeden z přeživších členů umajjovské dynastie a vyhlásil nezávislý *chalífát*. Nezávislé státní útvary pod vládou různých dynastií vznikaly i v severní Africe. Nejvýznamnější z těchto dynastií se ukázali ší'itští Fátimovci, kteří svůj původ odvozovali od Muhammadovy dcery Fátimy, manželky čtvrtého *chalífy* Alího. Ti postupně ovládli většinu severní Afriky, roku 969 samotný Egypt a posléze i Sýrii a Palestinu. Nezávislost fátimovského Egypta nejen de facto, ale i de iure byla vyjádřena vynecháním jména abbásovského *chalífy*

---

46 BAREŠ, Ladislav; VESELÝ, Rudolf; GOMBÁR, Eduard. *Dějiny Egypta*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. S. 199-208.

při pátečních modlitbách a jeho nahrazením jménem egyptského vládce (který rovněž nosil titul *chalífy*).

Egypt se pod nadvládou Fátimovců nalézal na i počátku křížových výprav, o zbylá území však postupně přišli. Konec vlády dynastie Fátimovců v Egyptě přinesly nepřímo právě křížové výpravy. Ačkoliv výprava jeruzalémského krále Almarika do Egypta roku 1168 skončila díky spojenectví velitele protikřížáckých sil abbásovského *chalífátu* Núruddína neúspěchem, pozici fátimovského *chalífy* al-Ádida nadále oslabil. Al-Ádid jmenoval roku 1169 na pozici svého vezíra, čili fakticky druhého nejmocnějšího muže v zemi, Saláhuddína Júsufa ibn Ajjúba (v Evropě známějšího pod jménem Saladin), který byl původně příslušníkem vojsk abbásovského *chalífy* vyslaných na pomoc Egyptu proti útoku Almarika. Saláhuddín brzy ustanovil, že během páteční modlitby bude uváděno nejen jméno *chalífy* egyptského, ale i abbásovského, čímž vyjádřil podřízené postavení Egypta. Po smrti al-Ádida další fátimovský *chalífa* již nenastoupil a jediným vládcem Egypta se stal Saláhuddín, což roku 1176 potvrdil *chalífův* dekret, jímž Saláhuddína jmenoval sultánem, zákonným vládcem Egypta a Sýrie. Saláhuddín i poté pokračoval v boji proti křížáckým vojskům a roku 1187 přiměl ke kapitulaci Jeruzalém, čímž ukončil existenci Jeruzalémského království. To se stalo příčinou třetí křížové výpravy, jejíž čelnou postavou byl anglický král Richard Lví srdce. Spolu se Saláhuddínem uzavřeli mír, který mimo jiné dovozoval křesťanským poutníkům navštěvovat Boží hrob v Jeruzalémě. Nedlouho poté Saláhuddín zemřel.⁴⁷

Saláhuddínovi potomci se jako vládci Egypta a okolních zemí, které mezi ně Saláhuddín rozdělil, neudrželi dlouho. Brzy upadli do vzájemných rozporů. Významný z nich pro další dějiny Egypta byl zejména al-Malik as-Sálih, který se obklopil svými tureckými otroky, z nichž učinil svou tělesnou stráž a dal jim četná léna přímo v Egyptě. Tito turečtí otroci, *mamlúkové*,⁴⁸ získali již za jeho života značný vliv. Po smrti al-Malika as-Sáliha a několikaletém soupeření o moc mezi jeho nástupci se *mamlúkové* stali faktickými vládci Egypta – sultán byl volen jimi z jejich řad – kterými zůstali až do roku 1517, kdy se Egypt stal součástí Osmanské říše. *Mamlúkové* se však

---

47 BAREŠ, Ladislav; VESELÝ, Rudolf; GOMBÁR, Eduard. *C. d.* S. 208-263.

TAUER, Felix. *Svět islámu. Dějiny a kultura*. 2. vydání. Praha : Vyšehrad, 2006. S. 134-185.

48 Z arabského *mamlúk*, tj. vlastněný, otrok. Množné číslo *mamlík*.

postupem času znovu stali velmi vlivnou skupinou, a to až do vlády Muhammada Aliho, který se s nimi definitivně vypořádal.⁴⁹

4.2. Egypt v koloniálním období

Velký zásah do egyptských politických i právních poměrů znamenal Napoleonovo tažení v letech 1798-1802. Od dob křížových výprav se jednalo o první velkou evropskou vojenskou výpravu na toto území, která zřetelně poukázala na rozdílný stav evropských států a osmanské říše, a to zejména na poli vojenském. V tzv. „bitvě u pyramid“ projevila francouzská armáda svou převahu a na hlavu porazila mamlúckou jízdu. Krátce na to obsadil Napoleon i Káhiru. Přestože se nakonec Francouzi nedokázali v Egyptě udržet – britský admirál Nelson v bitvě u Abú Qíru zničil francouzské loďstvo a následná blokáda izolovala francouzské vojsko v Egyptě od pomoci i informací – a nakonec byli nuceni se vzdát a odejít, byl význam tažení pro všechny zúčastněné strany nesmírný. Pro Evropu šlo zejména o přínos kulturní, pro Egypt a celou osmanskou říši se však jednalo především o znamení, že jejich hospodářská a vojenská úroveň je ve srovnání s evropskou na zřetelně nižší úrovni a pro opětovně pozdvihnutí jsou nezbytně nutné reformy.

Egypt se po odchodu Francouzů ocitl v nejisté situaci. Formálně byl nadále osmanskou provincií, do jeho poměrů se však snažili aktivně zasahovat i přítomné britské síly a egyptští *mamlúkové*. Z následných sporů o moc vyšel vítězně velitel albánských osmanských vojenských jednotek Muhammad Ali, který se stal egyptským místodržícím, fakticky však z Egypta učinil zemi na osmanském sultánovi nezávislou.

Muhammad Ali usiloval o zakotvení Egypta jako lokální velmoci a za tím účelem provedl celou řadu reforem ve státní správě, hospodářství i v jiných oblastech. Reorganizoval státní správu i správu zemědělské půdy, modernizoval armádu i školství. Hlavním zdrojem příjmů státu se staly obchodní monopoly, zejména na zemědělskou produkci, z níž nejznámější se stala bavlna s dlouhým vláknem. Vliv Egypta chtěl Muhammad Ali rozšířit i vojenskými výpravami. Dobyhl Hidžáz, Súdán i Sýrii. Rostoucí

---

⁴⁹ TAUER, Felix. *C.d.* S. 185-186.

BAREŠ, Ladislav; VESELÝ, Rudolf; GOMBÁR, Eduard. *C.d.* S.360, 401-403.

význam Egypta se však nedočkal podpory ze strany evropských velmocí, které vyjádřily úmysl nedopustit takové oslabení osmanské říše. Byl donucen zrušit obchodní monopoly a omezit vojenskou sílu Egypta. Jeho potomci nicméně získali dědičný nárok na místo egyptského vládce.

V modernizaci Egypta pokračovala i většina z nástupců Muhammada Aliho. Ačkoliv se však výrazně zvětšila plocha obdělávané půdy i intenzita obdělávání, rostl zahraniční obchod a rozvíjela infrastruktura, bylo egyptské hospodářství vyčerpáváno náročnými projekty, zejména stavbou Suezského průplavu. To ve svém důsledku vedlo až ke státnímu bankrotu roku 1876 následovanému mezinárodním finančním dohledem. Tím se zvýšil už tak značný vliv Velké Británie. Ekonomické a související politické problémy Egypta vyvrcholily roku 1879 sesazením vládce *chedíva* Ismá'íla, povstáním plukovníka 'Urábího a nakonec roku 1882 britskou okupací, která z Egypta – formálně stále osmanské provincie – fakticky učinila britskou kolonii. Tou zůstal až do roku 1914, kdy v důsledku první světové války nebylo možné tento stav udržet a Egypt byl prohlášen britským protektorátem. Po konci války získal Egypt roku 1922 formálně nezávislost, Británie si však udržela v jeho záležitostech rozhodující vliv.⁵⁰

4.3. Vliv francouzských a britských intervencí na egyptské právo

Tradiční právní systém Egypta před Napoleonovou výpravou sestával z několika pramenů práva. V první řadě šlo o *šarí'u*, podstatnou roli hrálo nicméně i právo sekulární, tedy státem vydané edikty, nařízení či zákony. Tyto předpisy nesměly být s *šarí'ou* v rozporu a působily spíše „vedle“ a spolu s ní, zejména v oblastech, kde byla úprava tradičním islámským právem příliš vágní a nejasná. Státní právo a *šarí'a* v užším smyslu bývaly někdy považovány za dvě složky islámského práva v širším smyslu.⁵¹ Nemuslimské komunity se, co se týkalo zejména práva osobního statutu nebo dědického práva, řídily vlastními pravidly. V různé míře byly uplatňovány zákony vydané dvorem v Istanbulu. Konečně nemalý vliv mělo v jednotlivých regionech právo zvykové.

---

50 BAREŠ, Ladislav; VESELÝ, Rudolf; GOMBÁR, Eduard. *C.d.* S. 383-496.

51 DEBS, Richard A. *C.d.* S. 50.

Francouzská expedice a v obecné rovině postupně stále více vzrůstající vliv západních mocností na Egypt zahrnoval i ovlivnění v oblasti práva. V rámci reformy prováděných Muhammadem Alim a jeho nástupci došlo i na reformy právní. Pro dosud výsadní postavení *šari'ý* bylo nejdůležitějším zásahem rozšíření několika systémů soudů, které aplikovaly jiné než islámské právo. Nelze zapomenout, že na Egypt, jako na formální součást osmanské říše, se vztahovaly tzv. kapitulace – mezinárodní smlouvy uzavřené mezi Osmanskou říší a evropskými velmocemi, které mimo jiné umožňovaly aplikovat evropské právo v případech, které se týkaly cizinců. Již v roce 1845 existovala skupina tzv. „smíšených“ soudů, které řešily obchodní spory mezi Egyptany a cizinci, a to od roku 1856 podle osmanského práva, jež byl silně ovlivněno právem francouzským. Zároveň existovaly konzulární soudy, které podle zásady, že jurisdikci nad případem má soud žalovaného, rozhodovaly spory, kde žalovaným byl občan státu, k němuž náležel příslušný konzulární soud, a to včetně případů, kdy žalobcem byl Egyptan.⁵²

Ve snaze ukončit nevýhodný stav, kdy většina důležitých právních sporů byla rozhodována mimo egyptskou jurisdikci, byla od sedmdesátých let devatenáctého století zaváděna nová skupina soudů – prakticky šlo ovšem o rozšíření jurisdikce již existujících „smíšených“ soudů – která měla převzít rozhodování ve věcech zahrnujících cizince. Tyto Smíšené soudy nicméně, ačkoliv se jednalo o egyptské, nikoliv mezinárodní soudy, aplikovaly nové, speciálně pro ně vytvořené právo. Jednalo se o soubor kodexů, které zahrnovaly oblasti občanského, obchodního i trestního práva, včetně procesních pravidel. V případě absence příslušného pravidla se aplikovaly principy přirozeného práva a spravedlnosti, tedy zde nebyl zmíněn žádný odkaz na právo islámské. Konzulární soudy si podržely rozhodování ve sporech, jejichž účastníky byly výhradně občané příslušného státu, a dále oblasti práva osobního stavu a trestního práva, opět, týkaly-li se jejich občanů. Naopak Smíšené soudy rozhodovaly ve věcech týkajících se nemovitých věcí bez ohledu na státní příslušnost stran sporu.⁵³

Po vzoru Smíšených soudů byl zaveden systém soudů „domácích“, které řešily otázky podobného charakteru jako Smíšené soudy, nicméně mezi egyptskými občany. Tyto

---

52 DEBS, Richard A. *C.d.* S. 58-59.

53 DEBS, Richard A. *C.d.* S. 61-63.

„domácí“ soudy aplikovaly egyptské státní právo. Pro jejich účely byla schválena řada kodexů podobná těm používaným Smíšenými soudy. Jedinými soudy, které se řídily *šari'ou*, byly *mahákim*,⁵⁴ *šari'atské* soudy. Rozsah jejich působnosti se však vlivem reformy značně snížil, rozhodovaly pouze ve věcech osobního stavu a – do určité míry – ve věcech náboženských nadací, tzv. *awqáf*.⁵⁵⁵⁶

Jedním z následků vzrůstajících finančních problémů Egypta a s tím souvisejícího nárůstu britského vlivu v konečném důsledku vedoucí k britské okupaci byl vznik prvního ústavního dokumentu v Egyptě, a to egyptské ústavy z roku 1879. Tato ústava však nebyla parlamentem přijata a *chediv* Ismá'il, který dal k jejímu vzniku popud, byl sesazen. K jejímu přijetí (s částečnými úpravami) pod názvem *Základní nařízení (al-Lá'iha al-'asásija)*, došlo roku 1882. Britská okupace, která následovala krátce poté, její faktické použití znemožnila.⁵⁷ Ústava z roku 1882 neobsahovala jakékoliv zmínky o *šari'e* jako prameni práva či islámu jako státním náboženství.⁵⁸

4.4. Egypt po získání nezávislosti a postavení islámského práva

Po získání nezávislosti přijal Egypt formu konstituční monarchie. První ústava byla vyhlášena roku 1923 jako královský dekret č. 42, šlo nicméně už o druhý návrh – první podoba ústavy z roku 1922 přijata nebyla. Ústava z roku 1923 uvádí islám jako egyptské státní náboženství, nicméně chybí v ní jakákoliv zmínka o *šari'e*.⁵⁹ Během politické krize na počátku třicátých let byla tato ústava nahrazena novou ústavou z roku 1930, nicméně rozdíl spočívaly v posílení pravomocí panovníka a celkové distribuci moci. Ani tato ústava neobsahovala zakotvení *šari'y* jako prameni egyptského práva.⁶⁰

54 Jednotné číslo *mahkama*.

55 Jednotné číslo *waqf*. Jednalo se o majetek, jehož výnosy byly zakládací listinou *waqfu* vyhrazeny pro určitý, obvykle charitativní, účel.

56 DEBS, Richard A. *C.d.* S. 64-67.

57 BROWN, Nathan J. *C.d.* S. 26-29.

58 *Infirád... Nassu 'awwali dustúr misrí fi 'ámi 1882. Moheet.com* [online]. 2014. [cit 2014-03-22]. Dostupné z WWW: <<http://moheet.com/2014/01/13/1866917/-انفرد-نص-أول-دستور-مصرى-في-عام-1882.html>>.

59 *Egypt: Constitution of 1923. Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/1923_-_egyptian_constitution_english_1.pdf>.

Egypt. *Ad-dustúr al-masrí li-sanati 1923. www.faroukmisr.net* . [online]. 2008 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.faroukmisr.net/report86.htm>>.

60 *Egypt: Constitution of 1930. Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW:

Platnost ústavy z roku 1930 skončila o čtyři roky později. V roce 1935 pak byla obnovena ústava z roku 1923, která pak platila bez výraznějších změn až do roku 1956.⁶¹

V průběhu existence egyptské konstituční monarchie došlo k první kodifikaci oblasti práva, která byla dosud doménou *šari'y* – práva osobního stavu. Bylo vydáno několik zákonů, které upravovaly zejména otázky manželství, rozvodu a dědického práva. *Šari'a* byla nicméně základním zdrojem pro pravidla v těchto normách obsažená.

Proces harmonizace a sjednocování egyptského práva pokračoval i po převratu v roce 1952, kdy organizace „Svobodných důstojníků“, jejímž prominentním členem byl Gamál Abd an-Násir, převzala moc v zemi. Král Fárúq byl donucen abdikovat a opustit zemi. Konstituční monarchie se změnila na vojenskou diktaturu – v listopadu byl „vůdcem revoluce“ jmenován jeden z příslušníků Svobodných důstojníků generál Nagíb a v prosinci byla zrušena ústava z roku 1923. Generál Nagíb se nicméně v čele státu neudržel dlouho. Roku 1954 se hlavou Egypta stal Gamál Abd an-Násir.

Roku 1953 byla vydána krátká ústavní deklaráce, která reagovala především na změnu režimu v Egyptě. Následovala ji již kompletní ústava z roku 1956 a další, prozatímní, ústava, přijatá v roce 1958 po vzniku Sjednocené arabské republiky, tj. konfederace složené z Egypta, Sýrie a později i Jemenu, která zanikla v roce 1963, kdy byla v reakci na tento rozpad rovněž vydána další ústava. Žádná z těchto ústav neobsahovala zmínku o *šari'e* jako přednostním pramenu práva. Z prozatímní ústavy z roku 1958 vypadlo i ustanovení o islámu jako státním náboženství.⁶²

Jak bylo uvedeno výše, vojenský převrat nepřerušil proces sjednocování egyptského práva. Postupně byly v letech 1949-1956 zrušeny Smíšené soudy a dále zvláštní soudy,

---

http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1930.pdf.

61 BAREŠ, Ladislav; VESELÝ, Rudolf; GOMBÁR, Eduard. *C.d.* S. 504-510.

62 *Egypt: The Constitutional Declaration issued in 1953. Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1953-arabic.pdf.

Egypt: Constitution of 1956. Constitutionnet. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1956-arabic.pdf.

The Interim Constitution of the United Arab Republic (Egypt & Syria) issued on 5 March 1958. Constitutionnet. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1958-arabic.pdf.

The Constitution of 1964 of the United Arab Republic (Egypt & Syria) issued on 24 March 1964. Constitutionnet. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1964-arabic.pdf.

do jejichž působnosti patřily záležitosti ohledně práva osobního stavu náboženských menšin, které nebyly rozhodovány podle *šari'ý* před *šari'atskými* soudy, neboť *šari'a* se jako islámské právo má správně vztahovat pouze na muslimy. Samotné *šari'atské* soudy byly zrušeny rovněž. To neznamenal, že by islámské právo přestalo být aplikováno, pouze pravomoc příslušné záležitosti rozhodovat přešla na národní egyptské soudy. Vedlejším důsledkem sjednocení soustavy soudů v otázkách práva osobního stavu bylo, že *šari'a* se – vyjma otázky uzavírání manželství a rozvodu – užívala i při otázkách, kde strany sporu nebyly vyznavači islámu. Nové politické směřování země spíše směrem k východnímu bloku se v otázkách práva projevilo zaváděním socialistických principů, zejména posílení postavení dělníků, odborů a znárodnování, jemuž se nevyhnuly ani náboženské instituce, jako byla univerzita al-Azhar. Zároveň nová vláda usilovala o potlačení vlivu náboženských hnutí, zejména Muslimského bratrstva.⁶³

Výrazný mezník ve směřování nejen Egypta, ale i řady dalších arabských a islámských států, znamenala šestidenní válka v roce 1967. Překvapivý izraelský útok a drtivá porážka, kterou utrpěla egyptská armáda, těžce podlomily morálku a rovněž důvěru v sekulární režim, neboť některými byly považovány za Boží trest. Tyto nálady v řadách obyvatelstva měly za následek značný nárůst podpory hnutí požadujících silnější postavení islámu v rámci státu.

28. 9. 1970 zemřel egyptský prezident Gamál Abd an-Násir a na jeho místo nastoupil další ze Svobodných důstojníků, Anwar as-Sádát. Na rozdíl od spíše levicově orientovaného Násira hledal Sádát – po neúspěšné tzv. jomkippurské válce - podporu u Spojených států amerických, čemuž odpovídala i jeho vnitřní a mezinárodní politika: mírová smlouva s Izraelem, hospodářská politika „otevřených dveří“ (*infitáh*). Roku 1971 byla vydána nová ústava.

Ústava z roku 1971 může být chápána, pokud jde o postavení *šari'ý* v právním systému Egypta, jako přelomová. Hned v druhém článku totiž obsahovala ustanovení „*Islám je státní náboženství, arabština je oficiální jazyk a principy šari'ý jsou hlavním pramenem práva.*“⁶⁴ Dodatkem ústavy z roku 1980 byla formulace změněna na „*Islám je státní*

63 Otto, Jan Michiel (ed.). *Sharia and National Law. Comparing the Legal Systems of Twelve Islamic Countries*. 1. vydání. Cairo : The American University in Cairo Press, 2010. S. 60-61.

64 *Egypt: Constitution of 1971. Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. S. 2. Dostupné z WWW:<http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1971-arabic.pdf>.

*náboženství, arabština je oficiální jazyk a principy šari'y jsou [tím] hlavním pramenem práva.*⁶⁵ Z gramatického hlediska šlo o drobnou změnu, záměnu neurčitého členu za určitý. Z politického hlediska se však jednalo o krok velmi významný, o osvědčení, že islám a islámské právo mají hrát rozhodující roli. Nabízí se ovšem otázka, zda přihlášení se k islámu a *šari'e* v ústavě nemohlo být také krokem namířeným proti islamistickým stranám a hnutím, které stály vůči tehdejší egyptské vládě v opozici. Zahrnutí klauzule o *šari'e* do ústavy mohlo mít za cíl těmto hnutím zamezit v prohlášení oficiální vlády za vládu nelegitimní a v rozporu s islámem.

O tom, zda je určité ustanovení, respektive celý zákon, v souladu s *šari'ou*, rozhodoval Nejvyšší ústavní soud. Jedním ze zákonů, o jejichž souladu s *šari'ou* takto rozhodoval, byla novela zákona o osobním stavu muslimů, kterou prosadila hnutí na posílení postavení žen podporovaná i egyptskou první dámou.⁶⁶ Soulad se *šari'ou* byl posuzován i u ratifikovaných mezinárodních smluv, včetně smluv o lidských právech. Jejich ustanovení, která byla považována za neslučitelná s islámským právem, byla prohlášena za v Egyptě neaplikovatelná.

Ústava z roku 1971 platila s několika změnami až do svržení presidenta Husního Mubáraka, který nastoupil po atentátu na Sádáta v roce 1981, během tzv. arabského jara roku 2011. Během tohoto období vliv islámu nadále rostl, je však zajímavé, že zvyšoval se spíše jeho vliv v soukromoprávních sporech než ve státní legislativě a u nižších soudů víc než u vyšších. Snaha některých žalobců nechat posuzovat soulad s *šari'ou* u nejrůznějších záležitostí dosahovala v některých případech zdánlivě absurdních výsledků. Jedním z nejznámějších je případ univerzitního profesora Nasra Abú Zajda, jehož akademické práce popudily některé z jeho kolegů natolik, že jej obvinili z odpadlictví od islámu. Trest smrti, který klasické islámské právo stanovilo jako trest za odpadlictví od islámu pro muže, se v Egyptě neaplikoval. *Šari'a* nicméně stanoví pravidlo, že žena muslimka nemůže být provdaná za nemuslima, tedy pokud byl Nasr Abú Zajd prohlášen za odpadlíka od víry, jeho manželka byla prohlášena za rozvedenou. Této soudcovské kreativitě zamezilo až rozhodnutí Nejvyššího

---

65 *Egypt: Amendment of the Constitution of 1980.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1980-arabic.pdf>.

66 Otto, Jan Michiel (ed.). *C.d.* S. 63-64.

ústavního soudu, který ustanovil, že jedině on sám je oprávněn rozhodovat o souladu nižších právních norem s ústavou (a tedy i s *šari'ou*) a zároveň, že nutnost konformity s principy *šari'y* platí pouze pro normy uzákoněné po přijetí dodatku k ústavě, tedy po roce 1980.⁶⁷

4.5. Arabské jaro a jeho dopad na postavení šari'y v Egyptě

Čin Tunisana Muhammada Bouazizihho, který se upálil na protest proti sociální a ekonomické situaci ve své zemi, byl impulsem k „arabskému jaru“, rozsáhlému procesu, který vedl k pádu nebo alespoň vážnému otřesu vládnoucího režimu v řadě arabských států. V Egyptě vedla „Revoluce 25. ledna“ ke konci třicetileté vlády prezidenta Husního Mubáraka. Zároveň byla pozastavena platnost ústavy z roku 1971 a ustanovena komise, která měla v řádu týdnů připravit návrh prozatímní ústavy, kterou by se země řídila, než bude moci být přijata ústava řádná. Tato prozatímní ústava byla schválena referendem 19. března 2011.⁶⁸ Patrně vzhledem k tomu, že šlo o narychlo sestavenou prozatímní ústavu, jejímž cílem bylo především upravit státní moc do podoby vhodnější pro porevoluční Egypt, a také protože bylo zřejmé, že islamistické Muslimské bratrstvo bude v následujícím vývoji Egypta hrát velmi důležitou roli, zůstala v této ústavě *šari'a* zakotvena stejným způsobem jako v ústavě z roku 1971 ve znění z roku 1980, tedy principy *šari'y* byly nadále označeny jako „[ten] hlavní zdroj práva“.⁶⁹

Po parlamentních volbách v lednu 2012, ve kterých s výraznou většinou zvítězila Strana svobody a spravedlnosti Muslimského bratrstva, bylo ustanoveno stočlenné ústavodárné shromáždění, které mělo za úkol vypracovat návrh nové ústavy. Toto ústavodárné shromáždění se brzy stalo terčem kritiky, protože dostatečně nereflektovalo rozložení politických a náboženských skupin v zemi, nýbrž odráželo výsadní postavení islamistů v egyptském parlamentu. Vyskytly se i snahy nechat ústavodárné shromáždění rozpustit.

---

67 Otto, Jan Michiel (ed.). *C.d.* S. 68-70.

68 *Constitutional history of Egypt*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/country/constitutional-history-egypt>>.

69 *Arabic version of the Interim Constitution of the Arab Republic of Egypt-2011*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2011_egypt_interim_constitution_arabic.pdf>.

Patrně z obavy, aby k něčemu takovému nedošlo, vydal nově zvolený egyptský prezident Muhammad Mursí 22. listopadu 2012 ústavní dekret, který mimo jiné rozpuštění ústavodárného shromáždění soudem výslovně zakázal.⁷⁰ Tento akt vyvolal v zemi protesty proti rozhodnutí prezidenta i naopak demonstrace na jeho podporu. Text připravené ústavy byl nicméně schválen referendem 15. a 22. prosince 2012.

Ústava z roku 2012 byla silně kritizována jako výrazně islamistická. S tímto názorem lze jen těžko polemizovat. K tradičnímu ustanovení o principech *šari'y* jako nejdůležitějšímu pramenu práva (čl. 2) přibylo několik ustanovení, která význam islámského práva a islámu vůbec ještě posilovaly. *Šari'a* spolu s univerzitou al Azhar, jednou z největších autorit islámského práva na světě, je zmíněna přímo v preambuli. Al-Azhar je zakotven jako nezávislá instituce odpovědná za hlásání islámu a arabštiny. Zároveň je stanoveno, že al-azharská Rada starších je poradním orgánem, pokud jde o aplikaci a výklad islámského práva (čl. 4). V rámci společných ustanovení bylo dále přesněji specifikováno, co se považuje za principy *šari'y* (čl. 219). Je však nutno podotknout, že islám není jediné náboženství a *šari'a* jediné náboženské právo, na které se ústava z roku 2012 odvolává. Článek 3 ústavy výslovně stanoví, že v otázkách práva osobního stavu křesťanů a židů je nejdůležitějším pramenem právě křesťanské a židovské církevní právo.⁷¹

Ústava z roku 2012 nicméně platila po relativně krátkou dobu. 3. července 2013 armáda vzhledem k vzrůstající nespokojenosti obyvatelstva s vládou a trvajícím demonstracím sesadila prezidenta Mursího. Krátce nato byla vydána ústavní deklarace, která platnost ústavy z roku 2012 pozastavila a – opět dokud nebude schválena nová řádná ústava, respektive stávající ústava upravena do přijatelné podoby – dočasně nahradila. Tato deklarace ponechala zakotvení *šari'y* v zásadě ve stejné podobě, zmizela však – zřejmě kvůli kratšímu rozsahu a přechodnému charakteru ústavní deklarace – spolu s celou preambulí i zmínka o *šari'e* v ní, úloha al-Azharu při posuzování souladu právních

---

70 *English text of Morsi's Constitutional Declaration. Ahram Online.* [online]. 2010 [cit. 2012-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://english.ahram.org.eg/News/58947.aspx>>.

71 *The New Constitution of the Arab Republic of Egypt – approved on 30 Nov 2012. Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/final_constitution_30_nov_2012_-english_-idea.pdf>. *Mašrú'u dustúri džumhúrijati masr al-'arabíja.* Cairo : The American University in Cairo. Office of Student Development, 2012.

předpisů se *šari'ou* a rovněž ustanovení o dalších náboženských právních pravidlech jako prameni práva.⁷²

Spíše než připravovat zbrusu novou ústavu bylo nakonec rozhodnuto, že padesátičlenná komise připraví změny ústavy z roku 2012. Ústava se zahrnutým změnami byla prezentována v srpnu 2013. Z hlediska zakotvení postavení *šari'y* v ní lze konstatovat, že doznala určité modifikace. Není již zmíněna v preambuli. Klauzule o islámu jako státním náboženství a *šari'e* jako hlavním prameni práva zůstala ve stejné podobě, nicméně např. článek 11 (Mateřství a dětství) stanoví, že „...[žena] je rovna muži na poli politickém, sociálním, kulturním a ekonomickém, a toto není v rozporu s principy *šari'y*.“⁷³ Zároveň vypadlo i vymezení, co je principy *šari'y* míněno.

Tento návrh změn ústavy však byl podrobena ještě dalším změnám. Konečná podoba ústavy, která byla schválena referendem v lednu 2014, obsahuje nezměněnou, již tradiční, větu o principech *šari'y* jako hlavním prameni práva a dále o křesťanském a židovském náboženském právu jako prameni práva osobního stavu křesťan a židů. Na rozdíl od ústavy z roku 2012 nejsou přesněji vymezeny principy *šari'y* a chybí uvedení role al-Azharu při výkladu islámského práva. Postavení ženy a jeho ochrana je upraveno bez odkazu na islámské právo.⁷⁴

Lze konstatovat, že formální podoba zakotvení *šari'y* v egyptské ústavě v průběhu dvacátého století se vyvíjela od absence jakékoliv zmínky v ústavách o sekulární charakter usilujících režimů královského a násirovského přes postupné posílení vlivu až po výrazněji islámský charakter ústavy z roku 2012, jež byla v zásadě výtvořem z dílny Muslimského bratrstva. Současná egyptská ústava sice vliv *šari'y* o něco zmírnila, je však nutno si uvědomit, že zakotvení *šari'y* v textu ústavy není vždy

---

72 *Unofficial English translation of the constitutional declaration of Egypt (July 08 2013)*. Constitutionnet. [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2013_07_08_-_constitutional_declaration_idea_english.pdf>

73 *Egypt: The proposed amendments to the Constitution of 2012*. Constitutionnet. [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/proposed_amendments_for_egypt_constitution_of_2012-arabic.pdf>.

Proposed Amendments to the Egypt's Constitution of 2012 (English). Constitutionnet. [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2013.08.20_-_proposed_changes_to_2012_constitution_expert_committee_idea_english.pdf>.

74 *Egypt: Constitution of 2014*. Constitutionnet. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/consttt_2014.pdf>.

spolehlivým ukazatelem jejího skutečného užívání v praxi legislativy a soudů. Zároveň nelze s jistotou určit, zda při nynější nestabilní situaci v Egyptě bude tato ústava platit beze změn i nadále.

4.6. Vliv šarí'y na jednotlivá právní odvětví v současném Egyptě

4.6.1. Právo osobního stavu, rodinné a dědické právo

Právo osobního stavu, ke kterému se tradičně přiřazuje i rodinné právo, dědické právo a právo náboženských nadací (*wuqúf*), je z hlediska vnějších vlivů nejstabilnější částí islámského práva, které bylo dlouho uplatňováno čistě podle zásad a norem klasické šarí'y.

Nejstaršími kodifikacemi práva osobního stavu v Egyptě jsou dva zákony z let 1920 a 1929, jež v novelizované podobě – nejvýznamnější dodatky byly přijaty zejména v letech 1985, 200, 2004 a 2005 – platí dodnes. Upravují a rozšiřují zejména některé otázky týkající se rozvodu – za jakých podmínek může být rozvod iniciován ženou, jaká práva má rozváděná manželka vůči svému manželovi. Dává ženě právo žádat jednostranně o rozvod v případě domácího násilí, zanedbání výživy, jeho odsouzení do vězení, dlouhodobé absenci, závažné a nevléčitelné nemoci či postižení.⁷⁵

Dodatky k těmto dvěma zákonům také zvyšovaly věk dětí, do kterého náleží rozvedené matce právo na svěření dětí do péče. V roce 2000 byl přijat zákon, který umožnil ženě žádat jednostranně o rozvod bez nutnosti uvedení zákonem stanoveného důvodu za podmínky, že se vzdá veškerých finančních nároků vůči svému manželovi a vrátí mu vyplacenou část *mahr*. Tento typ rozvodu byl zaveden pod tradičním šarí'atským názvem *chul'*, nicméně rozvod typu *chul'* podle klasického islámského práva byl podmíněn souhlasem manžela, kterážto podmínka v zákonu z roku 2000 obsažena nebyla. I proto se tento zákon stal terčem kritiky ze strany některých konzervativních

---

⁷⁵ *Codification and Nationalization of Family and Personal Status Laws from Sharia Principles. Islamopedia Online.* [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamopediaonline.org/country-profile/egypt/islam-and-legal-system/codification-and-nationalization-family-and-personal-st>>.

muslimů. Nejvyšší ústavní soud jej však v roce 2002 prohlásil za v souladu s ústavou (a tedy i se *šarí'ou*).⁷⁶

Zákony zabývající se právem osobního stavu nicméně nejsou zcela komplexní, a je-li nutné vyřešit otázku psaným právem neupravenou, přihlédnou soudy obvykle k normám klasického islámského práva *hanafijské* právní školy.⁷⁷

Egyptské právo osobního stavu se vztahuje i na nemuslimy. Výjimkou je uzavírání manželství a rozvody, pokud si židé či křesťané, kteří ale musí být příslušníky stejné církve, zvolí řídit se právem své církve.

Rovněž dědické právo v Egyptě, upraveno zejména zákony z roku 1943 a 1946, se aplikuje i v případech nemuslimů, a to přesto, že i toto odvětví práva je silně ovlivněno *šarí'ou*. Nadále se uplatňují zásady klasického islámského práva v tom ohledu, že žena na určité dědické pozici dědí pouze polovinu toho, co dědí muž na stejné pozici. Dále platí, že příslušníci různých náboženství nemohou po sobě dědit ze zákonné posloupnosti (mohou dědit ze závěti, kterou je nicméně možné naložit pouze s nejvýše jednou třetinou pozůstalosti). Může tak dojít k paradoxním situacím, kdy děti (muslimové) z manželství muslima a křesťanky či židovky nemohou dědit po své matce na základě zákonné posloupnosti.⁷⁸

4.6.2. Trestní právo

Lze prohlásit, že egyptské trestní právo je klasickou *šarí'ou* ovlivněno jen zcela minimálně. Egyptský trestní zákoník byl přijat v roce 1937. Jeho článek 7 stanoví, že „*ustanovení tohoto zákona nejsou nadřazena osobním právům garantovaným šarí'ou.*“⁷⁹ Na *šarí'u* odkazuje ještě článek 60 zákoníku, který stanoví, že činy spáchané v dobré víře v souladu s *šarí'ou* nejsou trestné. Spíše k veřejnému pořádku a potlačování

---

76 *Notable Ammendments to Family and Personal Status Law. Islamopedia Online.* [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamopediaonline.org/country-profile/egypt/islam-and-legal-system/notable-ammendments-family-and-personal-status-law>>.

77 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 74.

78 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 78.

79 Egypt. *Law No. 58 01 The Year 1937 Promulgating The Penal Code. University of Minnesota.* [online]. 2009. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www1.umn.edu/humanrts/research/Egypt/criminal-code.pdf>>.

náboženského extrémismu se vztahuje ustanovení článku 98f, které zakazuje náboženskou agitaci za účelem šíření extrémistických myšlenek.⁸⁰

4.6.3. Obchodní a majetkové právo

Obchodní právo je ze všech právních odvětví v Egyptě asi nejvíce ovlivněno cizími vlivy, a to zejména příčinou dlouholeté tradice hospodářských vztahů s evropskými a dalšími státy. Největší vliv *šarí'y* v tomto odvětví spočívá v rozvoji finančních služeb, které by zachovávaly zásadu zákazu nespravedlivého úroku a „odvážných“ smluv (pojištění, sázka, hra). Tyto služby však zatím pokrývají jen malou část trhu.⁸¹

4.6.4. Ústavní právo a soudnictví

S výjimkou výše popsaných odkazů na *šarí'u* jako hlavní pramen práva a islám jako státní náboženství není v egyptském právu znát jakýkoliv sklon formovat Egypt jako „islámský stát“, alespoň ne v takovém míře, jako se o to pokouší např. Írán.

Egyptský Nejvyšší ústavní soud vznikl po dlouholetých přípravách v roce 1979. Jeho hlavním úkolem je posuzovat soulad přijímaných zákonů a rozhodnutí soudů s ústavou, tedy i se *šarí'ou*, která je v ústavě zakotvena jako hlavní pramen práva. Po přijetí ústavy, která *šarí'u* jako hlavní pramen práva označila, se vyrojilo značné množství návrhů, které požadovaly posouzení mnoha nejrůznějších záležitostí a zákonů, co se týče jejich souladu s *šarí'ou*. Nejvyšší ústavní soud vydal proto v roce 1984 nález, podle kterého nutnost souladu s *šarí'ou* platí jen pro zákony vydané po roce 1980, kdy byla *šarí'a* za (ten) hlavní pramen egyptského práva ústavou označena. Obecně se v záležitostech posuzování souladu s *šarí'ou* egyptský Nejvyšší ústavní soud ukázal jako názorově otevřená instituce, která k výkladu klasického islámského práva přistoupila novátorsky: prosazuje názor, že zatímco pevně a zřetelně stanovená pravidla *šarí'y* musí být bezpodmínečně dodržována, tam, kde je interpretace nejistá, je povolen nezávislý výklad. To se projevilo zejména při posuzování ústavnosti výše zmíněného rozvodu *chul'* v roce 2000, kdy ačkoliv podoba rozvodu *chul'* zákonem přijatá neodpovídá

---

80 Tamtéž.

81 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 79.

rozvodu *chul'* podle klasické *šarí'y*, je tento zákon v souladu se ústavou. Rovněž se prohlásil za jedinou instituci oprávněnou posuzovat souladu nižších právních norem se *šarí'ou*.⁸²

Až do roku 1955 existovaly v Egyptě takzvané *šarí'atské* soudy, které se hlavně ke konci své existence zabývaly především záležitostmi práva osobního stavu muslimů – téměř všechny ostatní oblasti byly z jejich působnosti časem vyjmuty. Tyto *šarí'atské* soudy se řídily výhradně klasickým islámským právem, jak bylo zaznamenáno ve sbírkách *hadíthů* a knihách právních učenců. V současné době je však jediným místem, kde se soudy mohou řídit přímo *šarí'ou* a ne její podobou přijatou zákonem, právo osobního stavu, pokud je nutné soudně rozhodnout otázku, která není zákonem přímo řešena.

---

82 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 83.

5. Postavení šarí'y v Saúdské Arábii

5.1. Stručný historický vývoj území současné Saúdské Arábie do vzniku Saúdského království

Ačkoliv je Saúdská Arábie kolébkou islámu, v jeho dějinách nehrála s výjimkou sedmého století našeho letopočtu dlouho žádnou výraznější roli. Sídlo *chalífátu* bylo prvním Umajjovcem Mu'áwijou přeneseno do Damašku, odkud jej později abbásovský chalífa Hárún ar-Rašíd přenesl do Bagdádu. Po dobytí Cařihradu bylo sídlo celé říše přemístěno do tohoto města. Pozici významných měst si získaly či podržely Káhira, Damašek, Bagdád a některá další města na území dnešního Iráku, Syropalestiny či na středomořském pobřeží. Mekka a Medína však dlouho zůstaly především poutními místy a jejich politický vliv nesahal po většinu doby trvání *chalífátů* do příliš velké výše. Území, které dnes známe jako Saúdská Arábie, navíc nebylo ani jednotnou provincií. Jen první dvě islámské dynastie – Ummajovci a částečně Abbásovci – nad ním ještě vykonávaly v zásadě celistvou kontrolu. Poté, až do dvacátého století, nelze hovořit o Arábii jako jednotném politickém celku. Západní části poloostrova (Hidžáz) včetně měst Mekka, Medína a Džidda, bývaly obvykle pod kontrolou egyptských vládců – fátimovských chalífů, později Ajjúbovců, mamlúků a konečně od šestnáctého století Osmanské říše. Egyptský vládce Muhammad Ali v roce 1815 připojil Hidžáz k Egyptu. Mimo vliv Osmanské říše zůstávala po většinu času také jižní a jihovýchodní část poloostrova, dnešní Jemen a Omán. Oblasti okolo Perského zálivu spadaly spíše pod vliv Persie. Centrální část poloostrova, nehostinná náhorní planina Nadžd obývaná převážně kočovnými beduínskými kmeny pak byla většinou pro svou strategickou nevyužitelnost ponechávána vlastnímu vývoji.

Přibližně v polovině osmnáctého století působil v oblasti Nadždu muslimský teolog, zanícený náboženský reformátor a právní učenec Abd al-Wahháb. Abd al-Wahháb byl z rodiny islámských právních učenců a mnozí z jeho příbuzných byli považováni za autority na poli islámského práva hanbalovské právní školy. V době, kdy Abd al-Wahháb začínal působit, byly v oblasti Nadždu velmi rozšířené kulty „světců“, kdy místní obyvatelé putovali k místům, kde byly pohřbeny významné postavy historie

islámu, aby si vyprosili jejich přímluvu. Abd al-Wahháb tuto praxi velmi silně kritizoval a považoval ji za odchýlení se od správného původního učení islámu. Původní čisté a správné učení islámu se stalo nejdůležitějším tématem činnosti Abd al-Wahhába. Nejsilnější hlásanou myšlenkou se pak stal princip jednoty a jedinečnosti Boží (*tawhíd*), kterou považoval za *condicio sine qua non* pro bytí muslimem. Jakékoliv uctívání, žádání o přímluvu, oběti, jehož objektem by byl kdokoliv jiný než Bůh, považoval za přidružování k Bohu (*širk*) a neodpustitelný, smrtelný hřích. V tomto ohledu byl velmi militantní a spolu se svými následovníky neváhal sáhnout i ke konkrétním činům, např. zničení hrobky Zajda ibn Umara, syna druhého *chalífy* Umara, která byla jedním z častých cílů poutníků. Tento incident projevil významný znak wahhábovského hnutí – své nejradikálnější podobě jsou jeho příslušníci ochotní vyhlásit *džihád* i proti jiným muslimům.⁸³ Zároveň byl Abd al-Wahháb velmi kritický k inovacím.

V oblasti islámského práva, jehož dnešní podobu v oblasti Arabského poloostrova, zvláště v Saúdské Arábii, velmi výrazně ovlivnil, se Abd al-Wahháb rovněž soustředil na vlastní čistý koranický text a jeho kontextovou interpretaci. Odmítal doslovnost a vyprázdňené formální rituály, klad důraz na úmysl jednajícího. Z dalších pramenů islámského práva přijímal princip obecného prospěchu (*maslaha*), vyhýbal se však použití analogie (*qijás*).⁸⁴

Pro rozšíření myšlenek Abd al-Wahhába bylo klíčové jeho setkání s rodem Sa'údovců, kteří vládli v provincii Dar'íja. Muhammad Ibn Sa'úd přijal Abd al-Wahhábovo puritánské učení a uzavřel s ním dohodu, podle které měl Muhammad Ibn Sa'úd i vojensky hlásat učení o *tawhídu* a následovat Abd al-Wahhábův náboženský směr, zatímco Abd al-Wahháb měl poskytnout teologické zázemí Sa'údovým výbojům.⁸⁵ Ačkoliv se tato aliance poměrně brzy rozpadla, byla vojenská tažení Muhammada Ibn Sa'úda a později jeho syna Abd al-Azíze úspěšná. V roce 1786 sjednotili celou oblast Nadždu. O rok později, po smrti Abd al-Wahhába, se politická i náboženská autorita státu sjednotila v osobě panovníka Abd al-Azíze a začalo postupné dobývání dalších

---

83 DELONG-BAS, Natana J. *Wahhabi Islam. From Revival and Reform to Global Jihad*. 1. vydání. Cairo : The American University in Cairo Press, 2005. S. 17-26.

84 Tamtéž. S. 93-121.

85 Tamtéž. S. 34-36.

částí Arabského poloostrova. Postupně byl obsazen dnešní Kuvajt, Bahrajn i Hidžáz včetně svatých měst Mekky a Medíny. Tažení egyptského místodržícího Muhammada Aliho sice Hidžáz zpod sa'údské kontroly roku 1812 vyňalo a po neúspěšném pokusu Sa'údovců jej opětovně dobýt, který měl za následek popravu sa'údského emíra Abdulláha, první sa'údský stát zanikl, nicméně kontrolu uvnitř Arabského poloostrova si podržely kmeny loajální wahhábismu.⁸⁶ Vnuk Muhammada Ibn Sa'úda Turkí Ibn Abdulláh obnovil sa'údský stát s Rijádem jako hlavním městem.

K většímu rozšíření sa'údského státu v došlo na počátku dvacátého století, kdy emír Abd al-Azíz Ibn Sa'úd dobyl zpět Rijád. Abd al-Azíz usiloval o zničení konkurenčního wahhábovského státu dynastie Rašídovců a zároveň o připojení Hidžázu, který byl toho času pod vládou Hášimovců. Zároveň na Arabský poloostrov vnikali Britové, kteří postupně rozšířili svůj vliv na Bahrajn, Omán a východní pobřeží poloostrova.⁸⁷

První světová válka znamenala především konec Osmanské říše. Na Arabském poloostrově existovaly pak dva státní celky, které si činily nárok na svrchovanost na jeho území. Hášimovský emír Husajn uzavřel spojení s Brity. Jeho synové se po válce stali vládci nově vzniklých států Jordánska a Iráku, Husajn zůstal vládcem Hidžázu. Hidžáz však v letech 1924-1926 dobyli Sa'údovci a Husajn byl donucen abdikovat.⁸⁸ Osmého ledna 1926 byl sa'údský emír Abd al-Azíz korunován králem Hidžázu. Království Saúdské Arábie v dnešní podobě potom vzniklo v roce 1932, kdy byly oblasti Nadžd i Hidžáz formálně spojeny do jednoho celku.⁸⁹

5.2. Ústavní vývoj Království Saúdské Arábie

Od počátku své existence se Saúdská Arábie snažila prezentovat jako kolébka islámu, země, kde vládne islám a která je prosta západních vlivů. Z islámských právních škol se od začátku přidržovala zejména přísné hanbalovské, jak bylo tradicí v oblasti Nadždu, přičemž k ostatním právním školám mohli soudci při řešení sporů a jiných

86 GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Karolinum, 1999. S. 129-131.

87 Tamtéž. S. 323-325.

88 SCHULZE, Reinhard. *Dějiny islámského světa ve 20. století*. 1. vydání. Brno : Atlantis, 2002. S. 90-91.

89 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 157.

soudních případů sáhnout pouze tehdy, pokud nebylo možné najít odpověď na právní otázku s pomocí hanbalovské doktríny. Hanbalovská doktrína se navíc uplatňovala v podobě, jaké jí dalo wahhábovské hnutí. Jedním z projevů bylo, že zatímco král mohl vydávat právní předpisy k řešení otázek, které *šari'a* neupravuje, tyto dekrety nebyly nazývány zákony (*qánún*), ale spíše „nařízení“ nebo „dekret“ (*nizám*), protože skutečnou zákonodárnou pravomoc k vydávání zákonů v pravém slova smyslu má podle učení wahhábismu pouze Bůh. K aplikaci těchto dekretů byly obvykle zřizovány zvláštní tribunály, protože někteří *šari'atští* soudci je považovali za právo odlišné od *šari'y* a jako takové je odmítali užívat.⁹⁰

Až v roce 1992 byly přijaty tři základní zákony, které lze považovat za psané zákony vymezující ústavní rámec Saúdské Arábie, z nichž nejdůležitější bylo *Základní nařízení Království Saúdské Arábie*. Přihlášení se k islámskému právu je v tomto předpisu vyjádřeno velmi výrazně. Na rozdíl od jednovětného odkazu v egyptských ústavách je zmínkami a odkazy na *šari'u*, Boha nebo proroka Muhammada prosycen celý text. *Šari'a* není „jen“ hlavním a nejdůležitějším pramenem práva, Korán a *sunna* jsou článkem 1 prohlášeny za vlastní ústavu: „*Království Saúdské Arábie je suverénní arabský islámský stát. Státní náboženství je islám. Jeho ústavou je Kniha Všemohoucího Boha, ctihodný Korán, a sunna, tradice Proroka (necht' mu Bůh dá mír). Jazykem království je arabština. Rijád je hlavní město.*“⁹¹ I další články přímo či nepřímo zdůrazňují význam islámu a *šari'y*. Islámské svátky se stávají státními, je výslovně stanoveno, že kalendář se řídí islámským lunárním kalendářem s rokem 622 jako počátkem (čl. 2). Věta „Není boha kromě Boha a Muhammad je jeho posel“ je součástí saúdské vlajky (čl. 3). Autorita vlády je založena na Koránu a *sunně*, které mají být vrcholným pramenem práva (čl. 7). Rodina je považována za základ saúdské společnosti a její členové by měli být vychovávaní ve víře v islám (čl. 9). Vštípit islám dětem a mladým lidem je označeno jako cíl vzdělání (čl. 13). Článek 23, úvodní článek páté kapitoly nařízení, která upravuje práva a povinnosti státu i občanů, praví: „*Stát bude chránit islámskou víru, aplikovat šari'u, podporovat dobro a odrazovat od zla*

---

90 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 145-146.

91 *Saudi Arabia: The Basic Law of Governance – 1992. Constitutionnet.* [online]. [cit. 2014-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/the_basic_law_of_governance.pdf>.

a plnit svou povinnost, pokud jde o hlásání islámu.“⁹² Mezi státní povinnosti dále mimo jiné patří ochrana a údržba Posvátných mešit (v Mekce a Medíně) a péče o do nich směřující poutníky a jejich ochrana (čl. 24), ochrana lidských práv v souladu s *šari'ou* (čl. 26) a vytvoření ozbrojených sil a jejich vybavení pro obranu mj. islámu a Posvátných mešit. (čl. 33). Obrana islámu, vedle saúdské společnosti a své domoviny, je též povinností každého saúdského občana (čl. 34).

Článek 45 Nařízení výslovně zakotvuje *fatwy*, resp. Korán a *sunnu* jako jejich zdroj. Na rozdíl od Egypta a dalších arabských států saúdské právo s *fatwami* a jejich platností výslovně počítá. Aby však nedocházelo k jejich živelnému vydání bez dozoru státu, byl v roce 2010 vydán královský dekret, který stanovil, že právo vydávat *fatwy* náleží pouze Radě starších učenců, poradnímu orgánu saúdského krále, a některým dalším odborníkům na islámské právo. Praktickou přípravu *fatew* má na starosti zejména Stálá komise pro výzkum a vydávání *fatew*, která je tvořena členy Rady starších učenců. Vydané *fatwy* se zveřejňují na zvláštní internetové stránce <http://www.alifta.com>,⁹³ která má několik jazykových mutací včetně angličtiny a francouzštiny. Na této stránce jsou k nalezení právní dobrozdání na nejrůznější otázky, právní i (z hlediska západních právních teorií) kvaziprávní, např. pravidla zdravení, kojení, oblékání, půstu či náboženské oběti. *Fatwy* jsou považovány za součást islámského práva a soudy – které mají článkem 46 *Základního nařízení* garantovanou nezávislost a povinnost řídit se pouze *šari'ou* – je běžně aplikují.

Odkazy na *šari'u* či Korán jsou obsaženy ve větší či menší míře i v dalších ustanovení *Základního nařízení*. Království Saúdské Arábie se snaží, jak už bylo výše uvedeno, prezentovat jako stát plně se řídící islámským právem. Ačkoliv se sa'údské právo samozřejmě musí vypořádávat i s celou řadou otázek, které *šari'a* řeší jen velmi okrajově nebo vůbec, a zároveň nelze pominout vliv tradiční kmenové společnosti. V podstatě každým článkem saúdské „ústavy“ prolíná pojetí *šari'y* - zejména Koránu a *sunny* – jako pravého základu nejen veškerého saúdského práva, ale i v pojetí evropské právní vědy neprávních norem – morálních zásad, pravidel etikety apod.

---

92 Tamtéž.

93 Kingdom of Saudi Arabia. The General Presidency of Scholarly Research and Ifta'. he General Presidency of Scholarly Research and Ifta'. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné WWW: <<http://www.alifta.com/default.aspx?language=en#1>>.

5.3. Jednotlivá právní odvětví

5.3.1. Právo osobního stavu, rodinné a dědické právo

Právo osobního stavu v Saúdské Arábii je plně ovládáno islámským právem ve své hanbalovské podobě. Manželství je považováno za smlouvu mezi manželem a (mužským) zástupcem nevěsty. Nepřítomnost takového zástupce nevěsty (*wáliho*) způsobuje neplatnost manželské smlouvy.⁹⁴ Běžně se, zvláště v bohatých vrstvách, praktikuje polygamie. Muž má nad svou ženou značnou autoritu, může jí zakázat pracovat nebo i vycházet z domu. I rozvod se řídí klasickou *šari'ou* – muž smí ženu zapudit bez důvodu (s tím, že jí vyplatí *mahr*), žena smí žádat o rozvod soudní, respektive o rozvod *chul'*. Konzervativnost saúdského nahlížení na rodinné právo je podtržena i tím, že vydávané *fatwy* podporují stav, kdy žena má výhradně zůstat v domácnosti a věnovat se péči o ní a výchově dětí. Jedna z *fatew* na příklad označila za nevhodné, aby muž najal pro svou pracující manželku služebnou, která by jí pomohla s domácími pracemi. Odůvodněna byla tato *fatwa* tím, že první povinností ženy je postarat se o domácnost svého manžela a její zaměstnání – pokud není nezbytně nutné, aby pracovala – nesmí být na úkor této povinnosti.⁹⁵

Šari'a je rozhodujícím pramenem i pro právo dědické, tedy uplatňují se obvyklá pravidla islámského práva: nejdřív je nutno vyrovnat dluhy a vypořádat odkazy, zbylá část pozůstalosti se rozděluje mezi dědice, jimž náleží fixní podíly. Mužským dědicům náleží v zásadě dvojnásobek toho, co ženským dědicům ve stejné pozici.

5.3.2. Trestní právo

Saúdská Arábie je jedním z mála států, které aplikují islámské trestní právo, včetně tělesných trestů, jako jsou kamenování či mrzačící tresty. Trestné činy se dělí, jak bylo

---

94 *Fatwas of the Permanent Comittee. Kingdom of Saudi Arabia. The General Presidency of Scholarly Research and Ifta'*. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné WWW: <<http://www.alifta.com/Fatawa/FatawaChapters.aspx?View=Page&BookID=7&PageID=6841&back=true&language=en>>.

95 *Fatwas. Kingdom of Saudi Arabia. The General Presidency of Scholarly Research and Ifta'*. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné WWW: <<http://www.alifta.com/Fatawa/FatawaChapters.aspx?language=en&View=Page&PageID=278&PageNo=1&BookID=10>>.

již popsáno dříve, na *hudúd*, trestné činy proti Bohu, k nimž příslušné tresty jsou uvedeny přímo v Koránu (cizoložství, křivé obvinění z cizoložství, opilství, krádež a loupežné přepadení na cestách), *qisas*, což jsou z jistého úhlu pohledu soukromoprávní delikty, za něž náleží poškozenému nebo pozůstalým po něm nárok na odvetu, a *ta'zír*, což jsou ostatní trestané činy, méně závažné než *hudúd*.

Zvláště trestné činy *hudúd* však podléhají některým omezením. Mimo jiné platí, že koránské tresty za trestné činy *hudúd* smí udělovat a vykonávat jedině muslimský vládce.⁹⁶ Zároveň, vyžaduje-li *šarí'a* určitý druh důkazu, nelze jej nahradit moderními vědeckými metodami. Byla např. vydána *fatwa*, která ustanovila, že jediný přípustný důkaz cizoložství, aby mohl být udělen trest kamenováním, jsou čtyři svědci. Důkazy pomocí otisků prstů, biochemických testů apod. nejenže nejsou přípustné, ale dokonce ani nemusí stačit k tomu, aby oznamovatel spáchaného cizoložství, který nebyl schopen čtyři svědky přivést, nebyl obviněn z jiného trestného činu proti Bohu – křivého obvinění z cizoložství – a za něj potrestán.⁹⁷

Dalším projevem aplikace islámského trestního práva v Saúdské Arábii je skutečnost, že při zabití, ať už úmyslném či neúmyslném, je primárně na volbě pozůstalých, zda budou požadovat odplatu (pachatelovu smrt) či se spokojí s odškodněním.

Kategorie *ta'zír* bývá užívána pro trestné činy v tradičním islámském právu nespécifikované a jím nepředvídané, např. korupce.

V roce 2008 byl přijat trestní řád, který je, na rozdíl od výše popsaného trestního práva hmotného, více ovlivněn egyptským a francouzským právem.⁹⁸

---

96 *Fatwas of the Permanent Committee. Kingdom of Saudi Arabia. The General Presidency of Scholarly Research and Ifta'*. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné WWW: <<http://www.alifta.com/Fatawa/FatawaChapters.aspx?View=Page&BookID=7&PageID=8304&back=true&language=en>>.

97 *Fatwas of the Permanent Committee. Kingdom of Saudi Arabia. The General Presidency of Scholarly Research and Ifta'*. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné WWW: <<http://www.alifta.com/Fatawa/FatawaChapters.aspx?View=Page&BookID=7&PageID=8324&back=true&language=en>>.

98 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 166.

5.3.3. Majetkové a obchodní právo

Saúdská Arábie je kvůli svým bohatým nalezištím ropy hospodářsky velmi významným státem Blízkého východu. Svému postavení státu, jehož právní systém je zcela založen na *šari'e*, se nicméně snaží dostát i na tomto poli, jakkoli nevýhodné to může být z hlediska zahraničních investic. Konzervativní prvkem se zde ukazují být zejména *šari'atští* soudci, kteří se snaží o trvalou aplikaci právních zásad klasického islámského práva i v této oblasti.⁹⁹ Konzervativní přístup je vyjádřen v řadě vydaných *fatew*, které mimo jiné striktně zakazují ukládat finanční prostředky muslimů na úročené účty, a to i v případě, když se vlastník účtu zaváže věnovat získaný úrok na charitativní účely, účastnit se obchodu s předměty islámským právem považovanými za zakázané (vepřové, alkohol, tabák, ale i zlaté šperky pro muže, předměty obsahující neislámské náboženské symboly, některé druhy zvířat apod.). Rovněž je zakázána účast na životním pojištění a obchodování s věcmi, které mají teprve vzniknout (ovoce, které ještě nedozrálo, úroda, jež se má urodit v příštích letech).¹⁰⁰

5.3.4. Ústavní právo a soudnictví

Podoba saúdského státu vychází zejména z výše zmíněné wahhábovské teorie politického a náboženského vedení. Jak bylo uvedeno výše, ačkoliv lze *Základní nařízení Království Saúdské Arábie* považovat za jakousi ústavu tohoto státu, samotné *Základní nařízení* prohlašuje za saúdskou ústavu Korán a sunnu. Z hlediska klasického islámského práva ovšem spíše nelze označit Saúdskou Arábii za stát, jehož ústavní právo vychází čistě z klasické *šari'y*. Saúdskému králi např. nenáleží titul chalífy, který byl zrušen Mustafou Kemalem Atatürkem roku 1923.

Článek 46 *Základního nařízení* garantuje soudní moci nezávislost: „*Soudní moc je nezávislá a není podřízena žádné autoritě kromě šari'y.*“¹⁰¹ *Základní nařízení* počítá

---

99 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d. S.* 167.

100 *Fiqhi index of the Permanent Committee Fatwas. ingdom of Saudi Arabia. The General Presidency of Scholarly Research and Ifta'*. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné WWW: <<http://www.alifta.com/Fatawa/DisplayFeqhMoesar.aspx?languagename=en&Bookid=21&TOC=17>>.

101 *As-Sa'údija: dustúr al-mamlakati l-'arabijati l-sa'údijati li-'ám 1992*. Constitutionnet. [online]. 2010 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_saudi_arabia-1992.pdf>.

se dvěma typy soudních institucí: *šari'atské* soudy s všeobecnou působností a „díwán al-mazálim“, doslova přeloženo „Úřad pro nespravedlnosti“, což byla původně tradiční islámská instituce, která se podílela převážně se stížnostmi na nespravedlivý postup státu a státních úředníků. Podobnou funkci má i v současné Saúdské Arábii, nesmí však rozhodovat ve věcech již rozsouzených *šari'atskými* soudy. Faktická nezávislost saúdských *šari'atských* soudců však často bývala na překážku snah panovníků o reformy – soudci odmítali aplikovat královské dekrety a nařízení, které podle jejich názoru nebyly v souladu s islámským právem. Z tohoto důvodu vznikaly různé administrativní tribunály, nespádající přímo pod soudní moc, jejichž úkolem bylo rozhodovat o záležitostech upravených nikoliv přímo *šari'ou*.¹⁰²

Soudní systém Saúdské Arábii prochází v posledních letech rozsáhlou reformou. Zůstane třístupňová struktura *šari'atských* soudů, nicméně na jejím vrcholu bude místo dosavadní Nejvyšší soudní rady Nejvyšší soud. Měly by být zavedeny specializované soudy pro jednotlivé oblasti práva (právo osobního stavu, obchodní právo, trestní právo apod) na rozdíl od současného stavu, kdy *šari'atské* soudy mají v zásadě obecnou působnost.¹⁰³ S ohledem na již zmíněnou rozšířenou neochotu *šari'atských* soudců bez výhrady aplikovat státní (a tedy ne původní islámské) právo, je pravděpodobné, že uvádění reforem do praxe se setká se značnými obtížemi.

---

102 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 158-159.

103 Otto, Jan Michiel (ed.). *C. d.* S. 159-160.

6. Islámské právo v Sýrii

6.1. Území současné Sýrie z hlediska historického vývoje

Stát Sýrie v podobě, jakou má dnes, je produktem politických dohod mezi velmocemi po první světové válce. Území, na kterém se rozkládá, se brzy po začátku islámské expanze stalo součástí umajjovského a později abbásovského *chalífátu*. První umajjovský *chalífa*, Mu'áwija, byl syrským místodržícím a z Damašku učinil své sídlo. Sídlem chalify však Damašek přestal být v roce 800, kdy abbásovský *chalífa* Hárún ar-Rašíd učinil hlavní město říše z Bagdádu.

Když se abbásovský *chalífát* začal v devátém století více a více rozpadat a zvláště Egypt se de facto osamostatnil, stala se oblast dnešní Sýrie předmětem vojenských tažení, především právě z Egypta, pro který často působila jako jakési nárazníkové pásmo. Tak byla oblast dnešní Sýrie zcela či zčásti postupně součástí státu egyptských Tulúnovců, Fátimovců, Ajjúbovců a mamlúckého Egypta. Když byli mamlúci poraženi a Egypt roku 1517 připojen k Osmanské říši, stihl tentýž osud i Sýrii.

Na počátku devatenáctého století se na území dnešní Sýrie rozkládaly čtyři provincie: Damašek, Halab, Tripolis a Sajdá¹⁰⁴. Po nástupu Muhammada Aliho v Egyptě se oblast Sýrie opět stala předmětem egyptského vojenského zájmu a nakrátko se ocitla pod vládou syna Muhammada Aliho, Ibráhíma Paši. Ibráhím Paša se snažil Sýrii reformovat po egyptském vzoru, nicméně následkem britské intervence ve prospěch osmanské říše byl roku 1840 nucen Damašek opustit.¹⁰⁵

Součástí osmanské říše zůstala Sýrie až do konce první světové války. Roku 1920 bylo vyhlášeno nezávislé Syrské království pod vládou emíra Fajsala, syna hidžázkého emíra Husajna. Toto však bylo v rozporu se zájmy velmocí Francie a Velké Británie, které téhož roku dohodou ze San Rema učinily ze Sýrie francouzské mandátní území. Damašek byl okupován francouzskou armádou a král Fajsal byl nucen ze země odejít.¹⁰⁶

---

104 GOMBÁR, Eduard. *C. d.*. S. 51.

105 GOMBÁR, Eduard. *C. d.*. S. 132-133.

106 *Constitutional history of Syria. Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit 2014-03-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/country/constitutional-history-syria>>.

Francouzským mandátním územím byla Sýrie až do roku 1946, když získala nezávislost. V roce 1958 byl podniknut ještě poslední pokus reflektující častou existenci společného syrsko-egyptského soustátí v minulosti v podobě Sjednocené arabské republiky, nicméně skončil neúspěchem a Sýrie roku 1961 ze Sjednocené arabské republiky vystoupila. V roce 1963 proběhl v Sýrii státní převrat a k moci se dostala Socialistická strana arabské obrody – al-Ba'th. Následovalo několik let větších či menších roztržek mezi jednotlivými vlivnými skupinami, které trvaly až do roku 1970, kdy se prezidentem stal Háfiz Asad. Háfiz Asad zůstal v úřadu prezidenta až do své smrti v roce 2000. Vystřídán byl svým synem Bašárem Asadem.

Stejně jako v řadě dalších arabských zemí zásadně ovlivnilo dění v Sýrii tzv. arabské jaro. Nicméně na rozdíl od Egypta nebo Tuniska nevedly demonstrace odpůrců režimu k rezignaci prezidenta, nýbrž střety mezi zneprátelenými stranami postupně přerostly v občanskou válku, jejíž výsledek v tuto chvíli nelze jednoznačně předpovědět.

6.2. Sýrie a její ústavní vývoj

Ačkoliv samostatný nezávislý syrský stát vznikl až v roce 1946, první dokument, jenž by vzhledem ke svému charakteru mohl být označen za ústavu, byl přijat již v roce 1876. Šlo o první ústavu Osmanské říše. Osmanskými právními učiteli byla sestavována několik let. Konečná verze schválená roku 1876 obsahovala zakotvení islámu jako státního náboženství osmanské říše. Tato ústava však neměla dlouhou životnost, jen po necelých dvou letech byla její účinnost pozastavena. K jejímu rovněž krátkému obnovení došlo v roce 1909, kdy po vynucené abdikaci předchozího sultána bylo přijato několik ústavních dodatků a nový sultán musel při nástupu do úřadu přísahat při *šarí'e*, ústavě, vlasti a národu. Obnovená ústava fungovala – byť v některých oblastech spíše teoreticky – až do rozpadu Osmanské říše po konci první světové války.¹⁰⁷

---

107 BROWN, Nathan J. *Constitutions in a Nonconstitutional World. Arab Basic Laws and the Prospects for Accountable Government*. Albany : State University of New York, 2002. S. 24-26.

Vlastní ústavu stačilo navzdory své velmi krátké existenci přijmout Syrské království v roce 1920. Obsahovala ustanovení o islámu jako státním náboženství a uznávala svobodu náboženství, není-li v rozporu s veřejným pořádkem.¹⁰⁸

Po neúspěchu pokusu o nezávislý syrský stát začal vznikat nový návrh ústavy z roku 1928, jehož autorem bylo Syrské ústavní shromáždění. Byl však odmítnut francouzskou stranou. Francouzská komise připravila vlastní návrh textu ústavy v roce 1930 a účinnosti nabyl o dva roky později. Obsahově se od odmítnutého pokusu připraveného syrským shromážděním téměř nelišil, hlavní rozdíly spočívaly v úloze Francie. S určitými změnami platila tato ústava i po získání nezávislosti v roce 1946 až do roku 1950, kdy byla po jednom ze státních převratů navržena a přijata ústava nová. V letech 1951 až 1954 byla její platnost pozastavena kvůli jinému státnímu převratu, jehož představitelé připravili dokument nový, nicméně v roce 1954 proběhl další převrat, který vrátil v platnost ústavu z roku 1950. Její platnost byla postavena znovu kvůli krátké existenci Sjedenčené arabské republiky v letech 1958 až 1961. S konečnou platností nahradila ústavu z roku 1950 až nová ústava z roku 1973.¹⁰⁹

Na rozdíl od řady dalších arabských ústav neobsahuje syrská ústava z roku 1950 výslovné ustanovení o islámu jako „státním náboženství“. Místo toho stanovuje, že prezidentem státu musí být muslim a – jako jedna z historických prvních arabských ústav - označuje *šarí'u* jako hlavní pramen práva (čl. 3). Svoboda vyznání je zakotvena pro abrahamovská náboženství (judaismus, křesťanství, islám), pokud to není v rozporu s veřejným pořádkem. Četné odkazy na arabství a islámství se nicméně nalézají v preambuli ústavy.¹¹⁰

Ústava z roku 1973 zachovala, pokud jde o zakotvení islámu a *šarí'y*, v zásadě stejné principy jako ústava z roku 1950. Došlo k jediné změně – svoboda vyznání je zakotvena pro všechna náboženství, nejen abrahamovská.¹¹¹

---

108 Sýrie. *Dustúr sírijá 1920*. Wikisource. [online]. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://ar.wikisource.org/wiki/1920_دستور_سوريا>.

109 BROWN, Nathan J. C. d. S. 68-70.

110 Sýrie. *Syrian Constitution of 1950*. Constitutionnet. [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/syrian_constitution_-1950-arabic.pdf>.

111 Syria – *Constitution. Comparing Constitutions and International Constitutional Law*. [online]. 2010. [cit 2014-03-25]. Dostupné z WWW: <http://www.servat.unibe.ch/icl/sy00000_.html>.

Arabské jaro se stalo signálem pro přijetí nové ústavy, která byla schválena v referendu roku 2012. I ona zůstává u zásad, že prezidentem Sýrie musí být muslim, *šarí'a* je hlavním pramenem práva a svoboda vyznání je zaručena, není-li v rozporu s veřejným pořádkem (čl. 3). Zajímavou novinkou je článek 8, odst. 4., který výslovně zakazuje formovat politická hnutí na náboženském, sektářské apod. základě, čímž fakticky omezuje činnost (nejen) islamistických hnutí v politice.¹¹²

6.3. Postavení šarí'y v jednotlivých právních odvětvích

6.3.1. Právo osobního stavu, rodinné a dědické právo

Právo osobního stavu se v Sýrii řídí zákonem č. 59 o osobním stavu ze dne 17. 9. 1953. Tento zákon je z hlediska rozsahu úpravy jeden z nejkompexnějších zákonů upravujících osobní stav v arabském světě. Zřetelná je inspirace právem egyptským a učením hafaníjské právní školy.¹¹³ Vztahuje se na všechny syrské občany s výjimkou křesťanů, židů a drúzů, na které se vztahuje pouze částečně, především ne ve věcech uzavírání manželství (§ 306-308)¹¹⁴. I přesto dochází k nežádoucí situaci, kdy se islámské právo fakticky vztahuje na nemuslimy, zejména v otázkách práva dědického.

Manželství se chápe jako smlouva mezi mužem a ženou. Nutný věk pro vstup do manželství je třináct let u žen a patnáct u mužů, nicméně u neplnoletých je nutné též přivolení soudu a – má-li žena otce či děda - jeho svolení. Polygamie je povolena, nicméně soudce může odepřít uzavření dalšího sňatku, pokud je důvodná obava, že manžel nebude schopen všechny své ženy hmotně zajistit (§. 17). Žena si též může ve svatební smlouvě vymínit, že si muž další manželku nevezme. Poruší-li muž tuto

---

112 Sýrie. *English and Arabic Versions of the Draft Constitution of Syria (2012)* 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/syria_-_draft_constitution_english_2012.pdf> a http://www.constitutionnet.org/files/syria_-_draft_constitution_arabic_2012.pdf.

113 ANDERSON, J. N. D. The Syrian Law of Personal Status. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*. 1955. Vol. 17, No. 1 PP. 34-49. Dostupné též z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/info/609228>>.

114 Sýrie. *Qánún al-'ahwáli š-šachsija. Niqábatu l-muhámin. Al-džumhúrija al-'arabija as-súrija*. [online]. 2010. [cit 2014-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.syrianbar.org/index.php?news=167>>.

podmínku, je naplněn důvod pro rozvod prvního manželství soudem, požádá-li o to žena. Rozvod je možný jednostranně ze strany muže (taláq), iniciovaný ženou za finanční kompenzaci se souhlasem manžela (chul') nebo iniciovaný z jakékoliv strany s rozhodnutím soudu. Péče o děti po rozvodu patří v zásadě matce, a to do věku třinácti let u chlapců a patnácti let u dívek (čl. 146).¹¹⁵¹¹⁶

Podle zásad islámského práva – velmi podobně právu egyptskému - je vystavěno i právo dědické, nicméně vztahuje se nejen na muslimy, ale na všechny syrské občany.¹¹⁷

Pro účely rozhodování záležitostí osobního stavu jsou v Sýrii zřizovány soudy s jurisdikcí pro různé náboženské skupiny.

6.3.2. Trestní a majetkové právo

Oficiálně Sýrie neaplikuje islámské trestní právo ani nevyžaduje uplatňování islámských principů v právu obchodním. Vzhledem k současné nestabilní situaci a silícímu vlivu islamistických hnutí v opozici nelze vyloučit, že k jejich aplikaci v některých oblastech ale přesto dochází.

---

115 Tyto věkové hranice platí od roku 2003. Předtím měla matka právo na svěření dětí pouze do devíti let u chlapců a jedenácti u dívek.

116 Sýrie. *Qánin al-'ahwáli š-šachsija. Niqábatu l-muhámín. Al-džumhúrija al-'arabija as-súrija*. [online]. 2010. [cit 2014-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.syrianbar.org/index.php?news=167>>.

117 ANDERSON, J. N. D. *Tamtéž* PP. 45.

7. Postavení šarí'y v některých dalších arabských zemích Blízkého východu

7.1. Jemen

Jemen býval nejjihnější provincií osmanské říše, nicméně její faktická kontrola nad ním byla často minimální. Po rozpadu osmanské říše si Jemen udržel jako jedna z mála arabských zemí nezávislost (s výjimkou oblasti okolo města Adenu, od roku 1839 okupovanou Brity, pro kterou se vžilo označení „Jižní Jemen“, zatímco nezávislá část byla označována jako Jemen severní). Ačkoliv zřízením šlo o monarchii, připojil se k egyptsko-syrskému projektu Sjednocené arabské republiky, ze které pak vystoupil v roce 1961. O rok později došlo k svržení monarchie a vyhlášení republiky.¹¹⁸

Egyptem podporovaní republikáni vydali ústavu, jež byla tou egyptskou značně inspirována. Po několikaleté občanské válce nicméně zvítězila strana podporující monarchisty a v roce 1971 vstoupila v platnost ústava nová. Tato ústava byla silně islamistická: soudci museli mít odpovídající vzdělání v islámském právu a šarí'a byla aplikována i v obchodních záležitostech nebo tam, kde neexistovala zákonná úprava. Tato ústava však byla v platnosti jen do roku 1974.¹¹⁹

V průběhu osmdesátých let vyústila vyjednávání s Jemenskou lidovou demokratickou republikou (Jižním Jemenem) v rozhodnutí oba státy sjednotit. K tomu došlo v roce 1991. Zároveň byla vydána i odpovídající ústava. Zakotvením šarí'y odpovídá tato ústava svým egyptským protějškům, ale je o něco silněji náboženská: islám je označen jako státní náboženství (čl. 2), šarí'a jako [ten] hlavní pramen práva (čl. 3). Článek 6 mluví o islámské sociální spravedlnosti, která má být jedním z principů národního hospodářství.¹²⁰ Ústava byla dvakrát významněji novelizována, a to v letech 1994 a 2001. Novela z roku 1994 postavení šarí'y posílila, když ustanovila, že dědické právo se bude řídit šarí'ou (čl. 23) a že kandidát na jemenského presidenta musí mimo

---

118 SCHULZE, Reinhard. *C. d. S.* 204-205.

119 BROWN, Nathan J. *C. d. S.* 87-88.

120 Yemen: *Constitution of 1991*. *Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/1991_constitution_of_the_republic_of_yemen.pdf>.

jiné řádně vykonávat své povinnosti muslima (čl. 106).¹²¹ Novela z roku 2001 z hlediska postavení *šarí'ý* žádné další změny nepřinesla.¹²²

Arabské jaro v Jemenu vedlo k pádu dlouholetého prezidenta Alího Abdalláha Sáliha a v současné době se připravuje nová ústava.

7.2. Omán

Oblast dnešního Sultanátu Omán byla sice jednou z prvních, která po Muhammadově prorockém vystoupení přijala islám, nicméně poměrně brzy – v osmém století – se z islámské říše oddělila pod nadvládou islámské sekty *'ibádíje*. V následujících stoletích bylo území Ománu střídavě samostatné nebo pod nadvládou okolních zemí, k trvalému připojení k některému z nich však nikdy nedošlo. Koncem osmnáctého století se stalo strategickým bodem pro britskou cestu do Indie. Zároveň spojenectví s Brity vyhovovalo ománským imámům. V roce 1798 byla proto podepsána první z řady smluv, které zajišťovaly Ománu britskou podporu výměnou za svěření své zahraniční politiky do britských rukou.¹²³ Na rozdíl od dalších území Arabského poloostrova se však Omán nikdy oficiálně nestal územím pod oficiální britskou nadvládou.¹²⁴

Sultanát Omán byl posledním z arabských států Blízkého východu, který vydal vlastní ústavu, a to až roku 1996 dekretem sultána Qábúse ibn Sa'ída.¹²⁵ S úpravami učiněnými novelou z roku 2011 platí tato ústava v Ománu i v současnosti.

Čl. 1 ústavy označuje Sultanát Omán za arabský a islámský stát. Islám je státním náboženstvím a *šarí'a* „základem legislativy“ (čl. 2). Sultánem může být jen osoba mužského pohlaví, která je muslimského vyznání, jejíž rodiče jsou ománští muslimové a která splňuje ještě další podmínky (čl. 5). Je zakázána diskriminace z důvodů

---

121 *Yemen: The Constitution as amended on 29 September 1994. Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/1994_constitution_of_the_republic_of_yemen.pdf>.

122 *Yemen: The Constitution as amended on 20 February 2001. Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2001_constitution_of_the_republic_of_yemen.pdf>.

123 HOURANI, Albert. *A History of the Arab Peoples*. London : Faber and Faber, 2005. S. 280-281, 488-489.

124 Tamtéž. S. 280-281, 408-409.

125 BROWN, Nathan J. C. d. S. 61.

náboženství, praktikování náboženství ale nesmí být v rozporu s veřejným pořádkem (čl. 17 a 28). Dědické právo se řídí šari'ou (čl. 11).¹²⁶

Šari'a se aplikuje v oblasti práva osobního stavu, včetně rodinného a dědického. Zákon o osobním stavu, který je de facto kodifikací šari'y, byl vydán v roce 1997.¹²⁷ Neexistují samostatné šari'atské soudy, nicméně v rámci soudů civilních působí zvláštní šari'atská oddělení.¹²⁸

7.3. Státy Perského zálivu: Kuvajt, Katar, Bahrajn a SAE

7.3.1. Kuvajt

Ačkoliv území, na kterém se rozkládá dnešní Stát Kuvajt, bylo součástí umajjovského a později abbásovského chalífátu, po jeho rozpadu se stalo víceméně nezávislým územím pod vládou místních emírů. Zároveň však bylo častým cílem strategického plánování nejen svých sousedů – Osmanské říše, wahhábovského státu na Arabském poloostrově a v neposlední řadě Velké Británie, která viděla v pobřeží Arabského poloostrova a Perského zálivu strategické opěrné body na cestě do Indie. V roce 1899 byla proto mezi Kuvajtem a Velkou Británií uzavřena první smlouva, díky které mohla Velká Británie vystupovat v roli „ochránce“ kuvajtského emirátu. Plnou nezávislost získal Kuvajt až v roce 1961.¹²⁹

Nejstarší kuvajtská ústava pochází ještě z doby britského protektorátu, z roku 1938. Šlo o velmi krátký dokument, jen o pěti člancích, který byl navíc v účinnosti velmi krátce. Zakotvení islámu nebo šari'y neobsahoval.¹³⁰

Ústava, která by byla skutečně uvedena v účinnost, byla přijata až po získání nezávislosti roku 1961. Obsahuje zakotvení islámu jako státního náboženství a šari'y jako hlavního zdroje práva (čl. 2). Následník trůnu musí být legitimní syn muslimských

---

126 *Oman: The Basic Statute of the State 1996 amended by the Royal Decree no. 99/2011, The Council of the State – 2011. Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit 2014-03-26]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/oman_basic_statute_of_the_state_2011-english.pdf>

127 Omán. *Qánún al-ahwáli š-šachsíjati al-'umání.* www.omanlegal.net. [online]. [cit 2014-03-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.omanlegal.net/vb/showthread.php?t=8872>>.

128 *Oman. Freedom House.* [online]. 2012. [cit. 2014-03-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/oman>>.

129 HOURANI, Albert. *C. d. S.* 408.

130 BROWN, Nathan J. *C. d. S.* 30-31.

rodičů (čl. 4). Je povinností státu dbát na ochranu islámského a arabského dědictví (čl. 12). Článek 18, zaručující právo na majetek a práva s tím spojená, mimo jiné uvádí, že dědické právo se řídí *šari'ou*. Diskriminace z důvodů náboženství je nepřijatelná a svoboda vyznání je zaručena, nenarušuje-li veřejný pořádek (čl. 29 a 35).¹³¹

Zakotvení islámského práva v kuvajtské ústavě se neliší od egyptského. V praxi se aplikuje *šari'a* zejména v oblasti práva osobního stavu. Občanský zákoník obsahuje ustanovení, že není-li některá otázka výslovně upravena, je možno použít zdrojů islámské jurisprudence.¹³²

7.3.2. Katar

Stejně jako řada dalších státních útvarů v oblasti Perského zálivu, i Katar byl ve sféře britských politických zájmů. Britským protektorátem se stal roku 1916,¹³³ nezávislost získal v roce 1971. Po vyhlášení nezávislosti byla přijata první ústava, která byla na popud současného emíra nahrazena novou, platnou od roku 2004.

Katarská ústava z roku 2004 má výrazně islámský charakter. Mimo obvyklá prohlášení o islámu jako státním náboženství a *šari'e* jako hlavním pramenu práva (čl. 1) a dědickém právu řídicím se islámským právem (čl. 51) obsahuje ustanovení, že následník trůnu (čl. 10), emír (čl. 74), senátoři (čl. 92), premiér a ministři (čl. 119) skládají přísahu, kde mimo jiné slibují projevovat respekt *šari'e* stejně jako ústavě a právu.¹³⁴

Jako většina arabských států aplikuje Katar islámské právo osobního stavu, které i převádí do podoby státem vydaných zákonů. Zákon o rodině byl tak přijat roku 2006.¹³⁵

---

131 Kuwait Constitution. *Diwan of Highness The Prime Minister*. [online]. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.pm.gov.kw/en/state_of_kuwait/kuwaitConstitution.jsp>.

132 Kuwait. *Al-Qánún al-madani*. § 1 odst. (2). [online]. [cit 2013-03-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.e.gov.kw/Documents/Arabic/Forms/MOJ/القانون%20المدني.pdf#>>.

133 HOURANI, Albert. C. d. S. 488-489.

134 Katar. *Constitution of Qatar, 2004*. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_qatar-arabic.pdf>.

135 Katar. *Law No. 22 of 2006 Promulgating the Family Law*. Dostupné z WWW: <<http://www.almeezan.qa/LawPage.aspx?id=2558&language=en>>.

Mimo právo osobního stavu, včetně práva rodinného a dědického, jsou v Kataru aplikována i některá ustanovení islámského práva trestního. Podle § 1 katarského trestního zákoníku, jsou-li podezřelí nebo oběti muslimové, řídí se *šari'ou* trestné činy krádeže, cizoložství, křivého obvinění z cizoložství, opilství, odpadlictví od islámu a dále pak trestné činy, za které je nárok na odplatu či „cenu za krev“.¹³⁶ Čin vykonaný v dobré víře, kterým se vykonává právo dané *šari'ou*, nemůže být trestný činem (§ 47). Dále trestní zákoník rozeznává celou řadu trestných činů „proti náboženství a úctě k mrtvým“. Urážka Boha, proroka Muhammada, dezinterpretace Koránu, urážka islámu a zatracování některých dalších náboženství (§ 256) jsou trestným činem, za které může být uloženo až sedm let vězení.¹³⁷

7.3.3. Bahrajn

Historie Bahrajnu se velmi podobá historii Kataru. I on byl britský protektorátem (od roku 1820¹³⁸), roku 1971 vyhlásil nezávislost a o dva roky později byla uvedena v platnost první ústava. V ní byl Bahrajn prohlášen za islámský stát (čl. 1), islám za státní náboženství a *šari'a* za hlavní pramen práva (čl. 2). Úlohou státu bylo mimo jiné uchovávat islámského dědictví (čl. 6). Čl. 9 se odvolává na principy islámské spravedlnosti, pokud jde o sociální struktury státu. Náboženské vzdělávání má být upraveno zákonem (čl. 7). Diskriminace na náboženském základě se zakazuje a zaručuje se svoboda vyznání, není-li v rozporu s veřejným pořádkem (čl. 18 a 22).¹³⁹

Nová ústava z roku 2002 má zřetelně islámštější charakter. Na islám se opakovaně odkazuje již v preambuli. Obvyklá ustanovení o Bahrajnu jako islámském státu (čl. 1), islámu jako státním náboženství a *šari'e* jako hlavním prameni práva (čl. 2) a dědickém právu, které se *šari'ou* řídí (čl. 5 odst. d), jsou dále doplněna „*šari'atským* korektivem“ v řadě dalších ustanovení, která obvykle zakotvují nějaký princip či právo s tím, že příslušný princip či právo nesmí být uplatňováno v rozporu s islámským právem.

---

136 Jde v zásadě o trestné činy typu *hudúd* a *qisas*.

137 Katar. *Law No. 11 of 2004 Issuing the Penal Code*. Dostupné z WWW: <<http://www.almeezan.qa/LawPage.aspx?id=26&language=en>>.

138 HOURANI, Albert. *C. d. S.* 488-489.

139 Bahrajn. *Constitution 1973*. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/files/No.4%20Bahrain%20Constitution%201973.pdf>>.

Jedná se zejména o ustanovení o rovnosti mužů a žen (čl. 5 odst. b), ochraně vlastnictví a práce (čl. 9) a svobodě slova a vědeckého bádání (čl. 23). Stejně jako v ústavě z roku 1973 se mluví o povinnosti státu chránit islámské dědictví (čl. 6). Náboženské vzdělávání je i nadále upraveno zákonem (čl. 7 odst. b). Diskriminace kvůli náboženskému vyznání je nepřijatelná a svoboda vyznání se zaručuje (čl. 18 a 22).¹⁴⁰

7.3.4. Spojené arabské emiráty

Spojené Arabské emiráty vznikly v roce 1971 jako spojení sedmi emirátů Perského zálivu. Některé další – Katar a Bahrajn – se nepřipojily. Zároveň byla vydána i ústava, která si jako jedna z mála ústav arabských států Blízkého východu uchovala platnost až do současnosti. Zakotvuje islám jako státní náboženství a *šari'u* jako hlavní pramen práva (čl. 7). Diskriminace z náboženských důvodů je zakázána a svoboda vyznání zaručena, není-li v rozporu s veřejným pořádkem (čl. 25 a 32).¹⁴¹

7.4. Irák

Území současného Iráku – ačkoliv je třeba si uvědomit, že toto území podobně jako současná Sýrie nebylo chápáno jako jednotná geografická oblast až do 20. století - patřilo k cílům jedné z prvních výprav po začátku arabské expanze. Bagdád byl centrem abbásovského *chalífátu* a i po invazi a faktickém převzetí moci seldžukovskými Turky v desátém století zůstal alespoň sídlem *chalífy*, a to až do roku 1258, kdy byl dobyt Mongoly. Poté byla tato oblast postupně součástí několika států a v roce 1534 byla připojena k Osmanské říši. Kvůli své okrajové poloze vzhledem k centru Osmanské říše však byla moc sultána omezena především na nejdůležitější města, zejména Bagdád a Mosul, která sloužila jako obranná linie proti sousednímu safí'ovskému Íránu.¹⁴²

---

140 Bahrajn. *Constitution* 2002. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/No.5%20Bahrain%20Constitution%202002.pdf>

141 Spojené arabské emiráty. *Ad-dustúr*. Dostupné z WWW: <http://www.almajles.gov.ae/AboutTheFNC/ConstitutionandSystems/Pages/Constitution.aspx>.

142 HOURANI, Albert. *C. d. S.* 226-227.

Během první světové války bylo území Iráku obsazeno britskými silami. V souladu se Sykes-Picotovou dohodou¹⁴³ se po válce spolu s Palestinou dostalo do britské sféry vlivu, zatímco Sýrie a Libanon spadaly do sféry vlivu francouzského. Aby se Velká Británie vyhnula potížím s místním obyvatelstvem, zvolila možnost dosadit arabského vládce, skrz kterého by pak svůj vliv mohla vykonávat nepřímo. Tímto vládcem – iráckým králem - se roku 1921 stal syn hidžázkého emíra Husajna Fajsal, předtím neúspěšný král Sýrie. Roku 1932 získal Irák formální nezávislost, nicméně Velká Británie si podržela svůj vliv.

Roku 1958 proběhl puč Skupiny svobodných důstojníků, který existenci Iráckého království ukončil. Vyhlášena byla republika. I republikánská vláda v Iráku se však ukázala jako nestabilní. Proběhlo několik převratů a roku 1968 se v Iráku stejně jako předtím v Sýrii dostala k moci strana al-Ba'th, která – od roku 1979 pod vedením Saddáma Husajna – zůstala vládnoucí stranou až do Husajnova svržení Američany v roce 2003.

První irácká ústava, nepočítáme-li osmanskou ústavu z devatenáctého století, jež se na Irák jako součást osmanské říše vztahovala, vznikla pod britským dohledem (byla vytvářena především Brity a původně psána dokonce v angličtině¹⁴⁴), byla přijata roku 1925 a platila s několika novelami až do převratu v roce 1958. Text ústavy prohlásil islám za státní náboženství, čl. 6 však obsahoval pravidlo, že nikdo nesmí být podroben diskriminaci na základě svého vyznání. Tento i další články ústavy – zejména čl. 37 a čl. 77 – zároveň braly v úvahu, že v Iráku byli trvale usídlení sunnitští i ší'itští muslimové a rovněž početná minorita křesťanů. Praktikování víry však nesmělo narušovat veřejný pořádek. *Šari'atské* soudy, které ústava upravovala, se při rozhodování sporů měly řídit učením toho směru islámu, jehož příslušníci byli účastníky řízení. *Šari'atské* soudy měly jurisdikci ve věcech práva osobního stavu muslimů a práva náboženských nadací. Zároveň byly zřízeny i další náboženské soudy, které řešily otázky osobního stavu (včetně rodinného a dědického práva) v komunitách židů

---

143 Podle Sykes-Picotovy dohody měla ovšem oblast Mosulu připadnout Francii.

144 BROWN, Nathan J. C. *d.* S. 42.

a křesťanů. Naopak ostatní otázky práva civilního a právo trestní měly na starosti civilní soudy, a to bez ohledu na vyznání účastníků řízení.¹⁴⁵

Po revoluci v roce 1958 byla ústava z roku 1925 zrušena. V letech 1958 až 1970 následovalo několik prozatímních ústav (z let 1958, 1964, 1968), až roku 1970 byla přijata ústava sice rovněž označená jako přechodná, nicméně která vytrvala v platnosti až do roku 2003. Prozatímní ústava z roku 1958 byla velmi stručná. Pokud jde o islám *a šarí'u*, islám je stále zakotven jako státní náboženství a zůstává i zákaz diskriminace na náboženském základě, nicméně podrobnější úprava soudnictví (včetně náboženských soudů) je vynechána.¹⁴⁶ O něco podrobnější je prozatímní ústava z roku 1964. Islám je opět prohlášen za státní náboženství a zároveň za základní rámec pro ústavu (čl. 3). Je zmíněna *šarí'a*, kterou se má řídit dědické právo (čl. 12). Zachovává se zákaz náboženské diskriminace (čl. 19).¹⁴⁷ Prozatímní ústava z roku 1968 se z hlediska zakotvení šarí'y neliší.¹⁴⁸ Ústava z roku 1970 se stručností blíží té z roku 1958. Výslovné zakotvení islámu poněkud omezuje: islám sice zůstává státním náboženstvím, ale už není označen jako základní rámec pro ústavu. Mizí výslovné ustanovení, že dědické právo se řídí šarí'ou. Zákaz náboženské diskriminace zůstává.¹⁴⁹ Podobné bylo i postavení islámu a šarí'y v návrhu ústavy z roku 1990, který ale nevstoupil v platnost.¹⁵⁰

Po americké invazi v roce 2003 byl přijat *Zákon o správě Iráku během přechodného období*, kterým se měla správa státu řídit, dokud nebude přijata řádná ústava. Text tohoto zákona vykazuje snahu zároveň ponechat islámu v duchu ústav arabských států výsadní pozici, ale zároveň zdůraznit i demokratické principy, na nichž měl být nový

---

145 *Iraq: The basic Law of 1925. Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit. 2014-03-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/files/basiclawof1925.pdf>>.

146 *Iraq: The Interim Constitution of 1958. Constitutionnet.* [online]. 2014. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/interim_constitution_of_1958.pdf>.

147 *Iraq: The interim Constitution of 1964. Constitutionnet.* [online]. 2014. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.law.depaul.edu/centers_institutes/ihri/publications/iraqi_constitutions_2/media/Interim_Constitutionof1964.pdf>.

148 *Iraq: The interim Constitution of 1967. Constitutionnet.* [online]. 2014. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/interim_constitution_1968.pdf>.

149 *Iraq: The interim Constitution of 1970. Constitutionnet.* [online]. 2014. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/interim_constitution_of_1970.pdf>.

150 *Iraq: The Draft Constitution of 1990. Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/draft_constitution_of_1990.pdf>.

irácký stát budován. Nejvýrazněji je tato dvojí tendence vyjádřena v čl. 7: „*Islám je oficiální státní náboženství a pramen práva. Během přechodného období nesmí být přijímány takové zákony, které by byly v rozporu s všeobecně schvalovanými zásadami islámu, s principy demokracie a s právy obsaženými v třetí části tohoto zákona. Tento zákon respektuje islámskou identitu většiny obyvatel Iráku a každému zaručuje veškerá náboženská práva, svobodu vyznání a praktikování náboženství.*“¹⁵¹

Řádná ústava byla přijata v referendu v roce 2005. Ve své současné podobě má o něco islámštější charakter než její předchůdkyně. Ohledně zakotvení islámu zachovává podobnou textaci jako zákon z roku 2003: žádný zákon nesmí být v rozporu se všeobecně přijímanými zásadami islámského práva, s principy demokracie a základními právy a svobodami zaručenými ústavou (čl. 2, odst. 1). Zaručena je islámská identita většiny obyvatel Iráku i náboženská svoboda křesťanů, jazídů a mandejských sabejců. Přímé vyjmenování těchto vyznání však vnáší nejistotu ohledně náboženské svobody příslušníků ostatních náboženství. Článek 41 stanoví, že občané Iráku mají právo řídit záležitosti svého osobního stavu v souladu se svým vyznáním, a to v souladu se zákonem. Článek 92 ustanovuje Nejvyšší federální soud, jehož členové mají být odborníci na islámské právo.¹⁵²

7.5. Jordánsko

Ještě ve větší míře než řada dalších států vzniklých na Blízkém východě po první světové válce, nemělo Jordánsko v době svého vzniku fakticky žádnou státní tradici. Na základě Sykes-Picotovy dohody bylo jeho území považováno za součást Palestiny a celkově za britské mandátní území. Ze strategických důvodů však bylo – pod názvem Zajordánsko – od Palestiny odděleno a roku 1921 se stalo samostaným emirátem pod vládou Abdalláha, dalšího syna hidžázského emíra Husajna a bratra iráckého krále Fajsala. Na rozdíl od Iráku zde nicméně neproběhla úspěšná republikánská revoluce

---

151 *Al-‘iráq. Qānūn idārati d-dawlati l-‘irāqijati li-l-marhalati l-‘intiḡālījati li-‘ām 2003. Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/transitional_admin_law_2003.pdf>.

152 Irák. *Iraqi Constitution. The Republic of Iraq. Ministry of Interior. General Directorate For Nationality.* [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z WWW: <http://www.iraqinationality.gov.iq/attach/iraqi_constitution.pdf>.

a Jordánsko zůstává monarchií – od roku 1946, kdy byla vyhlášena formální nezávislost, nikoliv emirátem, ale královstvím – pod vládou též dynastie i v současnosti.¹⁵³

I v Jordánsku vznikla první ústava během britského mandátu. Vydána byla až v roce 1928, zejména kvůli sporům mezi Brity a jordánskými představiteli ohledně jejího textu.¹⁵⁴ Samotný text ústavy z roku 1928 nesl zřejmé stopy vlivu ústavy irácké. Islám byl prohlášen za státní náboženství (čl. 10), zároveň však je garantováno, že před zákonem nesmí být nikdo diskriminován na základě svého vyznání (čl. 5). Soustava soudů byla velmi podobná irácké. Upravovala postavení náboženských soudů, odlišných pro muslimy a jiná náboženství uznávaná jordánskou vládou. I zde bylo od islámských *šari'atských* soudů požadováno, aby aplikovaly právo toho ritu, jehož příslušníci byli účastníky řízení. Působnost náboženských soudů byla, opět podobně jako v Iráku, ve věcech práva osobního stavu (včetně rodinného a dědického práva a práva náboženských nadací). Oproti irácké ústavě mají *šari'atské* soudy působnost i v záležitostech odškodnění za smrt, jsou-li obě strany muslimové nebo pokud je muslim na jedné ze stran a obě strany s příslušností *šari'atského* soudu souhlasily. Toto ustanovení bylo nicméně zrušeno v roce 1938. Dále zakotvuje jordánská ústava, že králem může být pouze muslim zdravého rozumu narozen muslimským rodičům (čl. 16, písmeno džím).¹⁵⁵

Po zavraždění krále Abdalláha roku 1951 pokračovaly snahy, započaté již před jeho smrtí, o větší reformu ústavy, které vyústily v přijetí ústavy z roku 1952. Tato ústava, od svého přijetí několikrát novelizována, a to zejména naposledy v roce 2011, částečně pod vlivem událostí arabského jara,¹⁵⁶ je v platnosti dodnes. Současná podoba jordánské ústavy se, pokud jde o postavení islámu, *šari'y* a náboženských soudů, od ústavy z roku

---

153 BROWN, Nathan J. C. *d. S.* 46-48.

154 BROWN, Nathan J. C. *d. S.* 47-48.

155 Jordánsko. *An-nizám al-'asásí li-imárati l-'urdun 1928*. *Lawjo.net* [online]. 2011. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.lawjo.net/vb/showthread.php?14035-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%B8%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D8%A7%D8%B3%D9%8A-%D9%84%D8%A5%D9%85%D8%A7%D8%B1%D8%A9-%D8%B4%D8%B1%D9%82-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B1%D8%AF%D9%86-1928>>.

156 Je zajímavé, že v souvislosti s událostmi arabského jara se monarchistické režimy na Blízkém východě i v severní Africe (Jordánsko, Saúdská Arábie, státy Zálivu, Omán, Maroko) ukázaly vesměs jako celkově stabilnější a odolnější než režimy republikánské (Egypt, Sýrie, Tunisko, Libye, Jemen).

1928 příliš neliší. Islám je státním náboženstvím (čl. 2), je zakázána diskriminace kvůli náboženství, ačkoliv jeho praktikování nesmí být v rozporu s veřejným pořádkem (čl. 6, odst. (i) a čl. 14). Podobně jako v ústavě z roku 1928 jsou upraveny i soudy. Civilní soudy aplikují státem vydané právo a mají působnost ve věcech civilních i trestních, s výjimkou záležitostí, které jsou svěřeny soudům náboženským a zvláštním. Náboženské soudy mohou být islámské – *šari'atské*, které rozhodují záležitosti práva osobního stavu muslimů, včetně rodinného a dědického práva, záležitosti odškodnění za smrt a záležitosti náboženských nadací (čl. 105). Tyto soudy aplikují právo *šari'a* (čl. 106). Obdobné záležitosti, jsou-li účastníci příslušníci jiných v Jordánsku uznávaných náboženství, rozhodují k tomu zřízené náboženské soudy.¹⁵⁷

Postavení islámského práva v Jordánsku tedy v současnosti odpovídá klasickému trendu řady dalších arabských islámských zemí: plně aplikováno je především právo osobního stavu (včetně rodinného a dědického) a právo náboženských nadací. Mimo to zůstává zachován i *šari'atský* institut odškodnění za smrt. V dalších odvětvích však islámské právo státem uznáváno není.

7.6. Libanon

Libanon zaujímá mezi arabskými státy Blízkého východu unikátní postavení z hlediska svého náboženského složení. Ačkoliv i další země v oblasti mají početnou křesťanskou menšinu, zejména Egypt, Sýrie, Irák¹⁵⁸ a Palestina, podíl křesťanů v Libanonu je dalece největší. Není však jednotný, na území Libanonu působí několik křesťanských církví, z nichž nejvýznamnější jsou maronité. Ani muslimové nejsou jednotní – vedle sunnitů lze žít velké množství příslušníků nejrozličnějších ší'itských sekt. Tento stav byl reflektován nepsaným pravidlem, že prezidentem země bude vždy maronita, premiérem sunnitský muslim a předsedou parlamentu ší'ita.

---

¹⁵⁷ *Jordan: Constitution of 1952 and its amendments for 2011. Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2011_constitution_-_jordan_english_final.pdf>.

¹⁵⁸ Počet křesťanů v Iráku se nicméně ztelně snížil vlivem války následující po americké invazi v roce 2003. Hrozí, že probíhající občanská válka v Sýrii bude mít podobné následky.

První libanonská ústava přijatá po rozpadu osmanské říše byla vyhlášena v roce 1926 a její text byl především francouzským dílem. S několika přestávkami zůstala v platnosti ve víceméně nezměněné podobě i pro vyhlášení nezávislosti v roce 1943, a to navzdory obdobím politické nestability, až dodnes, ačkoliv roku 1990 došlo k rozsáhlejší novelizaci.¹⁵⁹ Neobsahuje ustanovení o státním náboženství, pouze o svobodě náboženského vyznání (čl. 9).¹⁶⁰

Islámské právo se v současnosti v Libanonu aplikuje v oblasti práva osobního stavu u muslimů, podobně jako v dalších zemích Blízkého východu.

---

159 BROWN, Nathan J. C. *d.*. S. 70-72.

160 *Lebanon: The Constitution of 23 May 1926 with all amendments. The Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/lebanese_constitution_1926_with_all_amendments-english.pdf>.

8. Závěr

Je zřejmé, že *šari'a*, islámské právo hraje v současných právních systémech arabských států Blízkého východu významnou roli. Pokud jde o zakotvení šari'y v těchto právních systémech, lze vysledovat několik tendencí:

- 1) S výjimkou libanonské a částečně syrské obsahují v zásadě všechny v současnosti platné ústavy arabských států Blízkého východu ustanovení o islámu jako státním náboženství nebo *šari'a* jako hlavním prameni práva. Některé (Sýrie, Omán, Kuvajt) navíc vyžadují, aby hlava státu byla muslimem.
- 2) V zásadě všechny arabské státy Blízkého východu aplikují islámské právo osobního stavu, včetně práva rodinného a dědického. V některých státech (Saúdská Arábie) je aplikováno ve své původní podobě, jiné (Egypt, Sýrie apod.) jej v různé míře kodifikují do podoby státem přijatého a vyhlášeného zákona. Zatímco však islámské rodinné právo bývá často závazné jen pro muslimy a popř. příslušníky náboženských skupin, které nemají v daném státě vlastní náboženské soudy či alespoň státem uznaný nárok řídit se vlastními náboženskými pravidly, právo dědické se často vztahuje na všechny občany daného státu bez rozdílu. Dochází tak k paradoxní situaci, kdy islámskému právu, které má podle učení islámu být součástí náboženství, a tedy aplikovatelné pouze na vyznavače islámu, jsou takto podrobováni i „nevěřící“.
- 3) Naopak islámské právo trestní a obchodní se aplikuje minimálně. Plně se jím ze zkoumaných států řídí jen Saúdská Arábie, i když katarský trestní zákoník zakotvuje aplikaci šari'y pro trestné činy *hudúd* a *qisas*. Jistou část islámského trestního práva aplikuje i Jordánsko, a to institut odškodnění za smrt.
- 4) Obchodní a majetkové islámské právo se uplatňuje rovněž minimálně, zejména v Saúdské Arábii.
- 5) Některé státy zřizují speciální *šari'atské* soudy, které rozhodují záležitosti řídicí se islámským právem, zejména právem osobního stavu. Lze však vysledovat tendenci tyto soudy rušit a slučovat se soudy civilními.

- 6) Jediným ze zkoumaných států, který v ústavě výslovně upravuje institut *fatew*, je Saúdská Arábie, kde hrají velmi významnou roli při dotváření práva.

S ohledem na změny v ústavách zkoumaných států provedených v průběhu posledních desetiletí lze dospět k závěru, že postavení islámu a islámského práva v arabských státech Blízkého východu spíše sílí. Mezi možné příčiny této tendence, již lze pozorovat již od šedesátých let dvacátého století, může patřit i vyostřující se vztah mezi „islámským“ a „západním“ světem související s konflikty v Iráku, Afganistánu či Sýrii. Významnějším důvodem pro výše uvedené však patrně bude hospodářská a sociální situace ve zkoumaných zemích. Arabské jaro, díky němuž se v některých zemích znatelně zvýšil vliv islamistů (Tunisko, Sýrie, Egypt), byť ne vždy trvale, bylo způsobeno zejména ekonomickými důvody – rostoucím počtem obyvatel spolu s vysokou nezaměstnaností mezi mladými lidmi. Takovéto ekonomické faktory často vedou k radikalizaci společnosti.

Odlišnou mírou, v jaké jsou uplatňovány jednotlivá odvětví islámského práva, lze nejspíše vysvětlit rozdílným charakterem těchto odvětví, přesností jejich úpravy v základních pramenech islámského práva a nutností jejich adaptability s ohledem na mezinárodní styky. Právo osobního stavu je ze všech odvětví islámského práva nejpřesněji upraveno již v základních pramenech šari'ý – Koránu a sunně, jakékoliv jeho změny a úpravy lze tedy přijímat poměrně obtížně (i když, jak ukazují příklady, není to nemožné). Naopak obchodní a majetkové právo je upraveno spíše kuse a text Koránu se omezuje na stanovení základních principů. Zároveň v oblasti obchodních styků dochází k velkému kontaktu se zahraničím, zejména po objevení ropy ve státech Perského zálivu, tedy ovlivnění západním právem je velmi zřetelné. Absence aplikace trestního práva je pravděpodobně zaviněna vlivem moderních myšlenkových proudů, které stanovené tělesné tresty považují za neslučitelné s moderní společností. Navíc, ani trestní právo není – s výjimkou některých činů – v základních pramenech šari'ý upraveno příliš komplexně, což usnadňuje jeho nahrazení státním právem.

Tato práce se zaměřila na zkoumání postavení šari'ý z hlediska jejího zejména ústavního zakotvení, a to v arabských (arabský mluvících) státech Blízkého východu. Bylo by zajímavé sledovat, jak moc se toto postavení liší od postavení šari'ý v dalších zemích

s převahou muslimského obyvatelstva – zejména v severní Africe a v nearabsky mluvících zemích Blízkého východu a střední, jižní a jihovýchodní Asie. Zároveň by mohla přinést užitečné výsledky studie o vysloveně praktické aplikaci šarí'y v těchto zemích, neboť ustanovení v ústavě jsou spíše proklamací záměru jejích autorů než vyjádřením skutečného stavu. Konečně, v tuto chvíli je příliš brzy pokoušet se odpovědět, jaký vliv bude mít na postavení šarí'y v právních systémech arabských a islámských států tzv. arabské jaro, nicméně do budoucna se i toto nabízí jako vhodné téma pro další práci.

9. Poznámka k transkripci arabštiny

V této práci je použita zjednodušená transkripce arabského písma. *Hamza* i písmeno *'ajn* jsou přepisovány shodně pomocí apostrofu. Písmena *s*, *t*, *d*, *z* slouží i k přepisu svých emfatických protějšků. Podobně pomocí *h* se přepisuje kromě běžného znělého arabského *h* i arabské dyšné *h*. Pro zadní čípkové *qáf* je použit znak *q*, pro obouretné *wáw* pak *w*. Interdentály *thá'* a *dhál* jsou přepisovány jako *th* a *dh*.

Slova, která mají v češtině svou tradiční zdomácnělou podobu, jsou obvykle uváděna v této podobě (Korán místo Qur'án apod.)

10. Použitá literatura a prameny

10.1. Monografie, periodika a webové stránky

- (1) 'ABD AL-'ÁTÍ, Hammudah. Zaostřeno na islám. Nové přepracované a opravené vydání. Praha : Islámská nadace v Praze, 2010. 203 s. ISBN 978-80-904373-6-4.
- (2) ANDERSON, J. N. D. The Syrian Law of Personal Status. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*. 1955. Vol. 17, No. 1 Pp. 34-49. Dostupné též z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/info/609228>>
- (3) ANTALÍK, Dalibor et al. *Zákon a právo v archaických kulturách*. 1. vydání. Praha : Hermann & synové, 2010. 351 s. ISBN 978-80-87054-24-6.
- (4) BAREŠ, Ladislav; VESELÝ, Rudolf; GOMBÁR, Eduard. *Dějiny Egypta*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 822 s. ISBN 978-80-7106-971-3.
- (5) BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila; HOMOLA, Aleš; MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. *Stěhování národů a východ Evropy*. 1. vydání. Praha : Vyšehrad, 2006. 560 s. ISBN 80-7021-787-1.
- (6) BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013. ISBN: 978-80-87576-55-7.
- (7) BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlídu. *Právník*. 2010, roč. 149, č. 11, s. 1158-1171. ISSN 0231-6625.
- (8) BEZOUŠKOVÁ, Lenka. (Ne)rovné postavení muže a ženy v islámském rodinné právu. *Acta Iuridica Olomucensis*, 2010, roč. 5, č. 1, s. 51 -61. Dostupné také z WWW <<http://www.cceol.com/asp/getdocument.aspx?logid=5&id=cc73d700-9d66-4726-9291-2ab93e506a85>>. ISSN: 1801-0288.
- (9) BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Rozvod za kompenzaci v islámském právu a současných právních úpravách. *Právník*. 2011, roč. 150, č. 11, s. 1133-1156. ISSN 0 231-6625.

- (10) BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Uzavírání manželství podle islámského práva a práva islámských zemí. *Právník*. 2010, roč. 149, č. 1, s. 67-81. ISSN 0 231-6625.
- (11) BOGUSZAK, Jiří; ČAPEK, Jiří; GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Druhé, přepracované vydání. Praha : ASPI, 2004. 348 s. ISBN 80-7357-030-0.
- (12) BROWN, Nathan J. *Constitutions in a Nonconstitutional World. Arab Basic Laws and the Prospects for Accountable Government*. Albany : State University of New York, 2002. ISBN 0-7914-5185.
- (13) BUREŠ, Jaroslav. Státoprávní koncepce v programech islamistických hnutí na Blízkém východě. *Mezinárodní vztahy*. 2002, roč. 37, č. 3. s. 5-26. ISSN 0323-1844.
- (14) *Constitutional history of Egypt*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/country/constitutional-history-egypt>>.
- (15) *Constitutional history of Syria*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit 2014-03-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/country/constitutional-history-syria>>.
- (16) COULSON, Noel J. *History of Islamic Law*. Edinburg : Edinburg University Press, 1978. ISBN: 0-85224-354-5.
- (17) DEBS, Richard A. *Islamic Law and Civil Code: The Law of Property in Egypt*. 1. vydání. Cairo : The American University in Cairo Press, 2010. 191 s. ISBN 978-977 416 425 5.
- (18) DELONG-BAS, Natana J. *Wahhabi Islam. From Revival and Reform to Global Jihad*. 1. vydání. Cairo : The American University in Cairo Press, 2005. 370 s. ISBN 977-424-883-X.
- (19) GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel et al. *Ochrana základních práv s svobod v proměnách práva na počátku 21. století českém a mezinárodním kontextu*. 1. vydání. Praha : Auditorium, 2011. Kapitola 41, s. 413-424. ISBN 978-80-87284-23-0.

- (20) GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 3. rozšířené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004. 343 s. ISBN 80-86473-85-6.
- (21) GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Karolinum, 1999. 427 s. ISBN 80-7184-599-X.
- (22) HOURANI, Albert. *A History of the Arab Peoples*. London : Faber and Faber, 2005. ISBN 978-0-571-22664-1.
- (23) HUNGR, Pavel; KALVODOVÁ, Věra. *Afroasijské právní kultury*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 118 s. ISBN 80-210-3010-0.
- (24) KAMALI, Muhammad Hashim. *Principles of Islamic Jurisprudence*. Revised Edition. Cambridge : Islamic Text Society, 1997. ISBN: 0-946621-24-1.
- (25) KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1996. 248 s. ISBN 80-7179-089-3.
- (26) KOPECKÝ, Robert. Hlavní instituty islámského rodinného práva. *Právník*. 2003, roč 142, č. 10. s. 1013-1033. ISSN 231-6625.
- (27) KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*. 2003, roč 142, č. 5. s. 510-527. ISSN 231-6625. ISBN 80-200-0246-4.
- (28) *Korán*. 3. vydání. Praha : Academia, 2000.
- (29) KOUŘILOVÁ, Iveta; MENDEL, Miloš (eds.). *Cesta k prameni. Fatwy islámských- učenců k otázkám všedního dne*. 1. vydání. Praha : Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-85425-53-X.
- (30) KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*. 1. vydání. Praha : Vyšehrad, 1999. 288 s. ISBN 80-7021-298-5.
- (31) KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3., doplněné vydání. Praha : Vyšehrad, 2003. 312 s. ISBN 80-7021-613-1.
- (32) KROŠLÁK, D.; MORAVÍČKOVÁ, M. (eds.). *Hodnotový systém práva a náboženstva v mezikultúrnej perspektíve*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013. 336 s. ISBN: 978-80-87576-98-4.

- (33) KŘIKAVOVÁ, Adéla et al. *Islám : Ideál a skutečnost*. 2., rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Baset, 2002. 311 s. ISBN 80-86223-71-X.
- (34) MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010. 160 s. ISBN 978-80-7357-608-0.
- (35) MÜLLER, Zdeněk. *Islám*. 1. vydání. Praha : NS Svobod, 1997. 190 s. ISBN 80 205-0534-2.
- (36) *Oman. Freedom House*. [online]. 2012. [cit. 2014-03-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/oman>>.
- (37) OSINA, P. Interpretace lidských práv v islámském právu. In Dávid, Radovan, SEHNÁLEK, David, VALDHANS, Jiří (eds.). *Dny práva – 2010 – Days of Law*. 4. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity – *The fourth year of the international conference held by Masaryk University, Faculty of Law. Sborník příspěvků – the conference proceedings*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2010. s. 2920 – 2924. ISBN 978-80-210-5305-2.
- (38) OSINA, Petr. Islámské dědické právo. *Ad Notam*. 2012, roč. 18, č. 5. s. 10-13. Dostupné také z WWW: <http://www.nkcr.cz/index.php?page=adnotam_obsahy>. ISSN 1211-0558.
- (39) OSINA, Petr. Islámské právo a jeho prameny. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas iuridica*. 2000, č. 2, s. 149-153. ISSN 1212-107X.
- (40) OSINA, Petr. Principy idžtihád a taqlíd v islámském právu. In HAMULÁK Ondrej (ed.). *Principy a zásady v právu – teorie a praxe. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2010*. 1. vydání. Praha : Leges, 2010. 384 s. ISBN 978-80-87212-59-2.
- (41) OSINA, Petr. Sekularizace v islámské právní kultuře. In: ŠIŠKOVÁ, Naděžda, TOMANČÁKOVÁ, Blanka (eds.). *Dny práva na Moravské vysoké škole Olomouc*. 1. vydání. Olomouc : Moravská vysoká škola Olomouc, 2011. 126 s. ISBN 978-80-7455-000-3.

- (42) OSINA, Petr. Suverenita Boha v moderní islámské teokracii. *Acta iuridica olomoucesia*. 2009, roč. 4, č. 1, s. 297-299. Dostupné také z WWW <<http://www.cceol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=61999f61-95e7-4de0-8070-3f536d3a8cf9>>. ISSN 1801-0288.
- (43) OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Leges, 2012. 128 s. ISBN 978-80-87576-13-7.
- (44) Otto, Jan Michiel (ed.). *Sharia and National Law. Comparing the Legal Systems of Twelve Islamic Countries*. 1. vydání. Cairo : The American University in Cairo Press, 2010. 676 s. ISBN 978 977 416 434 7.
- (45) PELIKÁN, Petr. *Sunna : Pramen islámského práva*. 1. vydání. Praha : Ediční středisko právnické fakulty UK v Praze, 1997. 163 s. ISBN 80-85889-13-7.
- (46) POTMĚŠIL, Jan. Islámské platné právo aneb povinnosti člověka k člověku (mu'ámalát). *Ad Notam*. 2007, roč. 13, č. 6. s. 175-183. Dostupné také z WWW: <http://www.nkcr.cz/index.php?page=adnotam_obsahy>. ISSN 1211-0558.
- (47) POTMĚŠIL, Jan. Šarí'a. *Úvod do islámského práva*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2012. 224 s. ISBN 978-80-247-4379-0.
- (48) SAYEDI, Sal. Dědictví podle islámu. *Ad Notam*. 1998, roč. 4, č. 6. s. 133-138. ISSN 1211-0558.
- (49) SCHACHT, J. *Introduction to Islamic Law*. Oxford : Oxford : Oxford University Press, 1964. ISBN 0-19-825473-3.
- (50) SCHULZE, Reinhard. *Dějiny islámského světa ve 20. století*. 1. vydání. Brno : Atlantis, 2002. 447 s. ISBN 978-80-7108-284-2.
- (51) *Sunna. O chování proroka*. 1. vydání. Praha : Islámská nadace v Praze, 2006. 175 s. ISBN 80-903196-6-1.
- (52) *Syria – Constitution. Comparing Constitutions and International Constitutional Law*. [online]. 2010. [cit 2014-03-25]. Dostupné z WWW: <http://www.servat.unibe.ch/icl/sy00000_.html>.

- (53) TAUER, Felix. *Svět islámu. Dějiny a kultura*. 2. vydání. Praha : Vyšehrad, 2006. 448 s. ISBN 80-7021-828-2.
- (54) VEJRYCH, Jaromír; VÍTEK, Radovan. Islámské dědické právo. *Právník*. 2010, roč. 149, č. 5, s. 510-525. ISSN 0231-6625.
- (55) WEBEROVÁ BABULÍKOVÁ, Gabriela. *Islámská ekonomie a bankovníctví*. 1. vydání. Praha : Dar Ibn Rushd, 2001. 127 s. ISBN 80-86149-33-1.

10.2. Právní předpisy (včetně elektronických zdrojů)

10.2.1. Bahrajn

- (56) Bahrajn. *Constitution 1973*. [online]. [cit 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/files/No.4%20Bahrain%20Constitution%201973.pdf>>.
- (57) Bahrajn. *Constitution 2002*. [online]. [cit 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/files/No.5%20Bahrain%20Constitution%202002.pdf>>.

10.2.2. Egypt

- (58) *Arabic version of the Interim Constitution of the Arab Republic of Egypt-2011*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2011_egypt_interim_constitution_arabic.pdf>.
- (59) *Codification and Nationalization of Family and Personal Status Laws from Sharia Principles*. *Islamopedia Online*. [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamopediaonline.org/country-profile/egypt/islam-and-legal-system/codification-and-nationalization-family-and-personal-st>>.
- (60) Egypt. *Ad-dustúr al-masrí li-sanati 1923*. www.faroukmisr.net. [online]. 2008 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.faroukmisr.net/report86.htm>>.

- (61) *Egypt: Amendment of the Constitution of 1980*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1980-arabic.pdf>.
- (62) *Egypt: Constitution of 1923*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/1923_-_egyptian_constitution_english_1.pdf>.
- (63) *Egypt: Constitution of 1930*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1930.pdf>.
- (64) *Egypt: Constitution of 1956*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1956-arabic.pdf>.
- (65) *Egypt: Constitution of 1971*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1971-arabic.pdf>.
- (66) *Egypt: Constitution of 2014*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/consttt_2014.pdf>.
- (67) *Egypt. Law No. 58 01 The Year 1937 Promulgating The Penal Code*. *University of Minnesota*. [online]. 2009. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www1.umn.edu/humanrts/research/Egypt/criminal-code.pdf>>.
- (68) *Egypt: The Constitutional Declaration issued in 1953*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1953-arabic.pdf>.
- (69) *Egypt: The proposed amendments to the Constitution of 2012*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/proposed_amendments_for_egypt_constitution_of_2012-arabic.pdf>.

- (70) *English text of Morsi's Constitutional Declaration. Ahram Online.* [online]. 2010 [cit. 2012-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://english.ahram.org.eg/News/58947.aspx>>.
- (71) *Notable Ammendments to Family and Personal Status Law. Islamopedia Online.* [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamopediaonline.org/country-profile/egypt/islam-and-legal-system/notable-ammendments-family-and-personal-status-law>>.
- (72) *The Constitution of 1964 of the United Arab Republic (Egypt & Syria) issued on 24 March 1964. Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1964-arabic.pdf>.
- (73) *Infirád... Nassu 'awwali dustúr misrí fí 'ámi 1882. Moheet.com* [online]. 2014. [cit 2014-03-22]. Dostupné z WWW: <<http://moheet.com/2014/01/13/1866917/1882-انفراد-نص-أول-دستور-مصري-في-عام-1882.html>>.
- (74) *Mašrú'u dustúri džumhúrijati masr al-'arabíja.* Cairo : The American University in Cairo. Office of Student Development, 2012. s
- (75) *Proposed Amendments to the Egypt's Constitution of 2012 (English). Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2013.08.20_-_proposed_changes_to_2012_constitution_expert_committee_idea_english.pdf>
- (76) *The Interim Constitution of the United Arab Republic (Egypt & Syria) issued on 5 March 1958. Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_1958-arabic.pdf>.
- (77) *The New Constitution of the Arab Republic of Egypt – approved on 30 Nov 2012. Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/final_constitution_30_nov_2012_-english-_idea.pdf>.

(78) *Unofficial English translation of the constitutional declaration of Egypt (July 08 2013)*. *Constitutionnet*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2013_07_08_-_constitutional_declaration_idea_english.pdf>.

10.2.3. Irák

(79) *Iraq: The basic Law of 1925*. *Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit. 2014-03-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.constitutionnet.org/files/basiclawof1925.pdf>>.

(80) *Iraq: The Interim Constitution of 1958*. *Constitutionnet*. [online]. 2014. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/interim_constitution_of_1958.pdf>.

(81) *Iraq: The interim Constitution of 1964*. *Constitutionnet*. [online]. 2014. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.law.depaul.edu/centers_institutes/ihri/publications/iraqi_constitutions_2/media/InterimConstitutionof1964.pdf>.

(82) *Iraq: The interim Constitution of 1967*. *Constitutionnet*. [online]. 2014. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/interim_constitution_1968.pdf>.

(83) *Iraq: The interim Constitution of 1970*. *Constitutionnet*. [online]. 2014. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/interim_constitution_of_1970.pdf>.

(84) *Iraq: The Draft Constitution of 1990*. *Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/draft_constitution_of_1990.pdf>.

(85) *Al-'iráq. Qánũn idáratí d-dawlatí l-'iráqíjati li-l-marhalati l-'intiqaálíjati li-'ám 2003*. *Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/transitional_admin_law_2003.pdf>.

- (86) Irák. *Iraqi Constitution. The Republic of Iraq. Ministry of Interior. General Directorate For Nationality*. [online]. [cit 2014-03-24]. Dostupné z WWW: <http://www.iraqnationality.gov.iq/attach/iraqi_constitution.pdf>.

10.2.4. Jemen

- (87) *Yemen: Constitution of 1991. Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/1991_constitution_of_the_republic_of_yemen.pdf>.
- (88) *Yemen: The Constitution as amended on 29 September 1994. Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/1994_constitution_of_the_republic_of_yemen.pdf>.
- (89) *Yemen: The Constitution as amended on 20 February 2001. Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2001_constitution_of_the_republic_of_yemen.pdf>.

10.2.5. Jordánsko

- (90) *Jordan: Constitution of 1952 and its amendments for 2011. Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/2011_constitution_-_jordan_english_final.pdf>.
- (91) Jordánsko. *An-nizám al-'asásí li-imárati l-'urdun 1928. Lawjo.net* [online]. 2011. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.lawjo.net/vb/showthread.php?14035-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%B8%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D8%A7%D8%B3%D9%8A-%D9%84%D8%A5%D9%85%D8%A7%D8%B1%D8%A9->

%D8%B4%D8%B1%D9%82-
%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B1%D8%AF%D9%86-1928>.

10.2.6. Katar

- (92) Katar. *Constitution of Qatar, 2004*. [online]. [cit 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_qatar-arabic.pdf>.
- (93) Katar. *Law No. 11 of 2004 Issuing the Penal Code*. [online]. [cit 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.almeezan.qa/LawPage.aspx?id=26&language=en>>.
- (94) Katar. *Law No. 22 of 2006 Promulgating the Family Law*. [online]. [cit 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.almeezan.qa/LawPage.aspx?id=2558&language=en>>.

10.2.7. Kuvajt

- (95) Kuwait. *Al-Qánún al-madání*. § 1 odst. (2). [online]. [cit 2013-03-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.e.gov.kw/Documents/Arabic/Forms/MOJ/%القيانون%المدني20.pdf#>>.
- (96) *Kuwait Constitution. Diwan of Highness The Prime Minister*. [online]. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.pm.gov.kw/en/state_Of_Kuwait/kuwaitConstitution.jsp>.

10.2.8. Libanon

- (97) *Lebanon: The Constitution of 23 May 1926 with all amendments. The Constitutionnet*. [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/lebanese_constitution_1926_with_all_amendments-english.pdf>.

10.2.9. Omán

- (98) *Oman: The Basic Statute of the State 1996 amended by the Royal Decree no. 99/2011, The Council of the State – 2011. Constitutionnet.* [online]. 2010. [cit 2014-03-26]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/oman_basic_statute_of_the_state_2011-english.pdf>.
- (99) Oman. *Qánún al-ahwáli š-šachsíjati al-'umání. Oman Legal Network.* [online]. [cit 2014-03-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.omanlegal.net/vb/showthread.php?t=8872>>.

10.2.10. Saúdská Arábie

- (100) *As-Sa'údíja: dustúr al-mamlakati l-'arabíjati l-sa'údíjati li-'ám 1992. Constitutionnet.* [online]. 2010 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/constitution_of_saudi_arabia-1992.pdf>.
- (101) *Kingdom of Saudi Arabia. The General Presidency of Scholarly Research and Ifta'.* [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné WWW: <<http://www.alifta.com/default.aspx?language=en#1>>.
- (102) Saudi Arabia. *The Basic Law of Governance – 1992. Constitutionnet.* [online]. [cit. 2014-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/the_basic_law_of_governance.pdf>.

10.2.11. Spojené arabské emiráty

- (103) Spojené arabské emiráty. *Ad-dustúr.* [online]. [cit 2014-03-27] Dostupné z WWW: <<http://www.almajles.gov.ae/AboutTheFNC/ConstitutionandSystems/Pages/Constitution.aspx>>.

10.2.12. Sýrie

- (104) Sýrie. *Dustúr súrjá 1920*. Wikisource. [online]. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://ar.wikisource.org/wiki/1920_دستور_سوريا>.
- (105) Sýrie. *Qánún al-'ahwáli š-šachsíja. Niqábatu l-muhámín. Al-džumhúrija al-'arabíja as-súríja*. [online]. 2010. [cit 2014-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.syrianbar.org/index.php?news=167>>.
- (106) Sýrie. *Syrian Constitution of 1950*. Constitutionnet. [online]. 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/syrian_constitution_-1950-arabic.pdf>.
- (107) Sýrie. *English and Arabic Versions of the Draft Constitution of Syria (2012)* 2010. [cit 2014-03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.constitutionnet.org/files/syria_-_draft_constitution_english_2012.pdf> a <http://www.constitutionnet.org/files/syria_-_draft_constitution_arabic_2012.pdf>.

11. Abstrakt

11.1. Postavení šari'y v právních systémech arabských států Blízkého východu

Cílem této práce je poskytnout stručný ale zároveň ucelený přehled o postavení islámského náboženského práva – šari'y – v současných právních systémech arabských států Blízkého východu. Právě tento výsek z celého arabského a islámského světa byl zvolen především ze dvou důvodů: 1) K přímému studiu dostupných pramenů je nutná alespoň základní znalost jazyka, jímž jsou psány, a tím je v tomto případě arabština. I proto jsou vynechány státy, jež by jinak do oblasti geograficky a historicky patřily, zejména Turecko a Írán. 2) Oblast Blízkého východu byla zvolena jako určitý komplexnější celek arabského světa. Státy severní Afriky zahrnuté nebyly, neboť jejich kulturní pozice se od států Blízkého východu poněkud liší.

K naplnění cílů práce byl zvolen postup, kdy po stručném shrnutí stavu současné české odborné právní literatury týkající se islámského práva je další kapitola věnována stručnému úvodu do islámského práva, jeho původu, pramenům, právním školám a základním právním odvětvím a institutům. Následují tři kapitoly, z nichž každá se podrobněji věnuje jednomu z vybraných arabských států: Egyptu, Saúdské Arábii a Sýrii. Vždy je nejprve poskytnuta stručná historie daného státu, dále jeho ústavní historie, a to primárně z hlediska ústavního zakotvení šari'y: zda ústava obsahuje odkaz na islám, islámské právo, náboženské soudy apod. Následuje přehled postavení jednotlivých právních odvětví: práva osobního stavu (včetně práva rodinného a dědického), práva majetkového a obchodního a práva trestního. Stručná pozornost je u těchto států věnována i soudnictví, popř. právu ústavnímu. Konečně poslední kapitola se stručně věnuje ostatním arabským státům Blízkého východu, a to z hlediska ústavního zakotvení šari'y. U států, kde mělo závažnější dopad, je popsán vliv tzv. arabského jara na postavení islámského práva.

Závěrem se tato práce snaží získané poznatky shrnout, poukázat na silnější postavení některých odvětví šari'y ve srovnání s odvětvími dalšími a nabídnout pravděpodobná vysvětlení či možné směry dalšího výzkumu v této oblasti.

11.2. The position of sharia within the legal systems of Arab states in the Near East

The aim of the thesis is to produce a brief but coherent overview of the position of the Islamic law – sharia – within the contemporary legal systems of Arab states in the Near East. This particular part of the Arab and Islamic world was chosen primarily because of two reasons: First, the necessary condition for a direct research of available sources is at least basic knowledge of the appropriate language – in this case, Arabic. This is also the reason why other states, which are historically and geographically part of the Near East, were excluded here, especially Turkey and Iran. Second: the Near East region was chosen as a complex part of the Arab world. States in the Northern Africa were excluded because their cultural position is different from that of the states in the Near East.

The method chosen to fulfil the purposes of this thesis was to first briefly summarise the contemporary state of the Czech literature specialised in the field of the Islamic law. The second chapter offers a short introduction in sharia, its origin, sources, schools of law, and basic branches and other concepts. The following three chapters deal each with one of the selected three Arabic states: Egypt, Saudi Arabia and Syria. In each of these three chapters first a short history of the country is provided, then its constitutional history with emphasis placed on the position of sharia in the constitution: mentions of Islam, Islamic law, religious courts and other similar concepts. The next part of the chapter concentrates on the position of particular legal branches: the law of personal status (including family law and the law of succession), the law of property and commercial law, and criminal law. A part of each chapter also focuses on the judicial system or possibly constitutional law. Finally, the last chapter deals with other Arabic states in the Near East, concentrating on the position of sharia within constitutions of each of them. Also, the influence of the “Arab spring” on some of the affected states and the position of sharia within their legal systems is described.

The conclusion of this thesis tries to summarise its findings, to point on the fact that some of the branches of sharia have a considerably stronger position than others and to offer possible explanation and direction of new research in this area.

11.3. Klíčová slova

Islámské právo, šari'a, ústava, Egypt, Saúdská Arábie, Sýrie, arabské jaro.

11.4. Keywords

Islamic law, sharia, constitution, Egypt, Saudi Arabia, Syria, Arab spring.